

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2002:96

SAB-systemet och Yahoo!
En jämförelse rörande traditionell och ny klassifikation

MARINA SANDSTRÖM

© **Marina Sandström**
Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande av författaren.

Svensk titel: SAB-systemet och Yahoo! – En jämförelse rörande traditionell och ny klassifikation

Engelsk titel: "The Swedish Library Classification System" and "Yahoo!" – A comparison between traditional and new classification

Författare: Marina Sandström

Färdigställt: 2002

Handledare: Joacim Hansson, Kollegium 2

Abstract: The aim of this Master thesis is to investigate the similarities and differences between a traditional and a new classification scheme. Two classification systems are compared, "The Swedish Library Classification System" (the SAB-system) - and Yahoo!. The SAB-system has been used in Swedish libraries since the beginning of the 20th century, and Yahoo! has been online since 1994. Yahoo! has a Swedish version of its international original, which is used in this study to get a similar starting point with the SAB-system. The method used for this is a content analysis, which in this case is not a quantitative analysis. Instead it is based on the content of the systems and analyses how the systems are built. The analysis is concentrated to two selected parts of the systems, Geography and Linguistics. An introduction to classification theory and classification systems is the base of the analysis. A review of the structure of the whole systems are made and afterwards a thorough review of the structure of Geography and Linguistics. My results are that the biggest difference is that Yahoo! has alphabetical order and the SAB-system has systematic hierarchical order.

Nyckelord: klassifikationsteori, klassifikationssystem, traditionell klassifikation, ny klassifikation, kunskapsorganisation, Yahoo!, SAB-systemet

<u>1. INLEDNING</u>	4
<u>1.1 Bakgrund</u>	4
<u>1.2 Val av ämne</u>	5
<u>1.3 Problem, syfte och frågeställningar</u>	6
1.3.1 Problembeskrivning och problemformulering	6
1.3.2 Syfte	7
1.3.3 Frågeställningar	8
<u>2. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER</u>	9
<u>2.1 Tidigare forskning</u>	9
<u>2.2 Teori</u>	11
<u>2.3 Klassifikationssystem</u>	13
<u>2.4 Enumerativa och facetterade klassifikationssystem</u>	16
2.4.1 Enumerativt klassifikationssystem	16
2.4.2 Facetterat klassifikationssystem	17
<u>2.5 Sammanfattning</u>	18
<u>3. METOD</u>	19
<u>4. SAB-SYSTEMET</u>	22
<u>4.1 Historia</u>	22
<u>4.2 Uppbyggnad</u>	26
<u>5. YAHOO!</u>	34
<u>5.1 Historia</u>	34
<u>5.2 Uppbyggnad</u>	36
<u>6. ANALYS OCH RESULTAT</u>	41
Hur har de båda systemen uppkommit?	41
Hur är geografiavdelningen utformad i SAB-systemet?	42
Hur är geografiavdelningen utformad i Yahoo!/?	42
Hur är avdelningen Språkvetenskap utformad i SAB-systemet?	42
Hur är avdelningen Språkvetenskap utformad i Yahoo!/?	43
Finns relationen mellan Geografi och Språkvetenskap även i Yahoo!/?	43
Vad är det för huvudskillnader mellan systemen?	43

<u>Vilka är de största likheterna?</u>	44
<u>6.1 Sammanfattning och resultat</u>	44
<u>7. SAMMANFATTNING</u>	47
<u>REFERENSER</u>	49
<u>Tryckta källor</u>	49
<u>Elektroniska källor</u>	51

1. Inledning

I dagens informationssamhälle blir det allt viktigare att hålla ordning på saker och ting. Livet vi lever i dag är ofta rörigt och stressigt, men om man kan finna struktur i sin vardag inser man snart att allt blir mycket lättare. Det krävs inte så mycket för att strukturera och organisera i livet. Sortera i kökslådorna kan vara en enkel sak. Att arrangera blommor i hemmet är en annan. Enligt vissa är det klassifikation, och jag är villig att hålla med. Man bestämmer sig för att lägga gafflar och knivar för sig för att underlätta i vardagen.

Det finns en hel del saker som bör klassificeras med hjälp av ordnade regler. För information, som annars skulle vara svåråtkomlig, är det av stor vikt att det finns klassifikationssystem. I och med Internets framfart och dess informationsspridning är det av stor betydelse att man organiserar och klassificerar informationen även där. Informationsflödet är enormt, men trots det så finns det inte så gott om klassificerade webbplatser.

En del webbplatser har egna typer av enkla klassifikationssystem, medan andra inte har något alls. En del har större behov av det än andra, det beror på informationsinnehållet på den aktuella sidan. Vissa webbplatser använder sig av liknande klassifikationssystem som dem som används i fysiska bibliotek, det kan röra sig om en webbanpassad upplaga av ett befintligt klassifikationssystem, medan andra jobbar hårt för att ha ett eget som är anpassat för just den webbplatsens behov och besökare/användare. Exempel på en sådan webbplats är Yahoo!. Den har ett eget system som vissa kallar för klassifikationssystem, medan andra anser att det inte är det. Var jag står i den frågan diskuterar jag nedan.

Ambitionen med uppsatsen är att jämföra SAB-systemet med Yahoo!'s system. SAB-systemet har använts på bibliotek i Sverige sedan 1920-talet, medan Yahoo! är ett relativt nytt system som är gjort för onlinebruk och anpassat för det. Yahoo! har olika versioner i olika länder, och deras Sverigeversion är ungefär lika utvecklad som originalversionen, d.v.s. den Amerikanska, även kallad den internationella. Eftersom Yahoo! Sverige är anpassat för just Sverige och behovet här, liksom SAB-systemet, har jag bestämt mig för att jämföra dem med varandra för att få en så liknande grund som möjligt. Hädanefter när jag skriver Yahoo! syftar jag till Yahoo! Sverige om inget annat anges.

1.1 Bakgrund

Informationsflödet på Internet växer för varje sekund. I och med att problemet med Internetklassifikation har varit aktuellt under en längre tid, anser jag, och många med mig, att det behövs en ordentlig kontroll av ett befintligt system. Hur fungerar det? Hur är det uppbyggt? Hur kom det till? Det finns ett antal olika metoder att ta itu med

problemen, och det finns givetvis intresse att utvärdera alla befintliga Internetklassifikationssystem. Jag har bestämt mig för att koncentrera mig på Yahoo! eftersom det har ett väl utarbetat system för klassifikation av elektroniska dokument. Att lära mer om Yahoo! och dess klassifikation har ett vetenskapligt värde eftersom det finns en tanke bakom systemet. Yahoo! är inte gjort bara av en slump, utan när det utvecklades gjorde skaparna vissa val, som resulterade i hur systemet ser ut i dag. Dessutom ligger Yahoo!'s klassificering till grund för hur andra webbplatser utvecklat sina klassifikationssystem.

1.2 Val av ämne

B-uppsatsen skrev jag och en kamrat i ämnet klassifikationsteori. Vi undersökte då klassifikationssystemen CC, UDK, DDC och SAB-systemet ur ett klassifikationsteoretiskt perspektiv. Det var intressant att läsa om Ranganathan och hans teorier och vad de har haft för betydelse för klassifikation efter hans konstruktion av CC.

Varför vill jag nu göra en jämförelse mellan SAB-systemet och Yahoo!'s klassificering av ämnet geografi och kontrollera eventuella relationer mellan det och språkavdelningen i de respektive? Det är spännande att veta hur man går till väga när man klassificerar på Internet eftersom gemene man vet så lite om det, och då är det intressant att jämföra ett Internetklassifikationssystem med ett klassifikationssystem som används i fysiska bibliotek och sedermera använder sig av traditionella regler inom klassifikationsteori. Anledningen till att mitt val föll på SAB-systemet är att det är ett svenskt system som vi har jobbat med på utbildningen. Det är anpassat för Sverige och svenskt synsätt, det är tillverkat ur svensk synvinkel. SAB-systemet har medvetet gjort valet att geografiavdelningen och språkvetenskapsavdelningen ska vara liknande, det är tydligt att det finns sammankoppling avdelningarna emellan. Valet Yahoo! gjordes för att man vet ganska lite om systemet. Jag har även märkt ett intresse hos mina medstudenter att få reda på mer om bakgrunden till Yahoo!'s uppkomst och dess uppbyggnad. De flesta vet att det finns, men inte så mycket om dess bakgrund. Det påvisar att ett vetenskapligt intresse för denna studie finns. För att kunna referera resultatet av min undersökning till något så ska jag göra en jämförelse med SAB-systemet som är ett system med en helt annan bakgrund än Yahoo!. SAB-systemet är dessutom grundat på traditionell klassifikation.

CC är ett nytänkande system, men alltför invecklat för att inte studera i sin helhet. Något annat som är nytt, nytänkande, och inte fullt så komplicerat att använda endast vissa delar av är klassifikationssystemen som skapas för att täcka ett behov på en webbsida på Internet. Jag menar inte på något sätt att de är enkla och därför försumbara, tvärt om så kan de vara väl genomarbetade. Men det är möjligt att ta ut avsnitt ur systemen och forska på endast det. Yahoo! är ett system som skapades 1994 av två studenter vid namn David Filo och Jerry Yang som studerade vid Stanforduniversitetet. De gjorde ett försök att organisera sina personliga länkar, och ganska snart så blev det långa och otympliga listor,

så de var tvungna att organisera dem och valde att göra det hierarkiskt¹. Senare samma år blev Yahoo! en tillgänglig söktjänst för Internetanvändare (Nyrinder och Parnefjord, 1998).

1.3 Problem, syfte och frågeställningar

1.3.1 Problembeskrivning och problemformulering

Jag ska undersöka geografiavdelningen i SAB-systemet och dess motsvarighet i Yahoo!; regionalt. Eftersom det finns en stark uttalad koppling mellan geografiavdelningen och språkvetenskapsavdelningen i SAB-systemet ska jag därför undersöka om samma koppling finns i Yahoo!s system. Är det motiverat att ha den kopplingen i SAB-systemet? Behövs den? Den finns till för att göra systemet överblickbart. Kriterierna som jag går efter är rent systemorienterade, alltså kommer jag endast att titta på hur systemen är uppbyggda med hierarkin och relationer mellan olika klasser.

När man tittar på Yahoo!s systematiska indelning av olika ämnen inser man ganska snart att den skiljer sig rejält ifrån SAB-systemet. Yahoo!s klassifikationssystem har 14 huvudklasser, medan SAB-systemet har 25 huvudavdelningar. Yahoo!s huvudavdelningar innehåller inga dokument² eftersom huvudavdelningarna anses vara för generella. Man kan alltså inte klassificera på huvudavdelningen och därför inte finna några dokument direkt under dem, utan de återfinns först under underklasserna eftersom huvudavdelningarna anses vara för generella (Nyrinder och Parnefjord, 1998). I SAB-systemet däremot, kan man finna klassificering även under huvudavdelningarna, trots att de även här är väldigt generella. Det finns ju dokument som är generella och enligt tradition ska man inte klassificera längre än vad som behövs för att dokumentets ämnesinnehåll ska framgå. En annan skillnad mellan SAB-systemet och Yahoo!s system är att Yahoo! inte använder sig av någon notation. SAB-systemet har blandad notation, d.v.s. både alfabetisk och numerisk notation (alfanumerisk) och man får anta att ett klassifikationssystem som används i ett bibliotek inte skulle fungera om notation inte användes. Yahoo! är elektroniskt och det är ganska enkelt att få en god överblick av vad som presenteras i de olika grupperna. Det är dessutom enkelt att klicka sig vidare i systemet med hjälp av de länkade rubrikerna.

Vad har Yahoo! för teorier om hur ämnena ska klassificeras? Jag har inte funnit någonstans på deras webbplats om deras kriterier för ämnesbedömning. Kanske är det inte så intressant för dem att gå ut med det till allmänheten? Kanske finns det inte så mycket som är tvivelaktigt (rent ämnesmässigt) av deras material? Eller så har de klara

¹ Ordet hierarki antyder något över- respektive underordnat.

² Med dokument menar jag allt som kan innefattas i urkund, skrivelse, akt, skriftligt belägg, men även bilder o.s.v. Allt detta som tryckt eller elektroniskt material.

direktiv om hur varje ämne ska klassificeras, men att de inte tydligt visas på deras webbplats. Vad gäller multidisciplinära dokument är det enkelt att dubbelklassificera och att visa det i systemet. Mer om det i senare kapitel. Dessutom är ju Yahoo! ett kommersiellt företag, så de bygger upp sitt system efter användarvänlighet och behov.

Det kan naturligtvis vara lockande och inbjudande att undersöka hela klassifikationssystem och jämföra dem med varandra. Bördan kanske inte verkar så tung till en början. Men om man står tillräckligt länge med armarna rakt ut från kroppen, vilket inte heller verkar vara ansträngande, så blir det jobbigt! Klassifikationssystem tenderar att vara stora om omfattande, inte minst om man börjar undersöka dem närmare och på djupet. Detta stämmer givetvis in även på SAB-systemet och Yahoo!'s system. Därför har jag valt att begränsa min undersökning till geografi- respektive regionavdelningen i de berörda systemen. I SAB-systemet finns det en stark koppling mellan geografi- och språkavdelningen. Jag ska därför även undersöka om det sambandet även finns i Yahoo!. Dessutom kommer jag att fundera över om det är värt att ha kvar kopplingen. Behövs den? Jag har valt dessa två klassifikationssystem eftersom de står för två helt skilda typer av klassifikation.

1.3.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att se på skillnaderna och likheterna mellan SAB-systemet och Yahoo!'s system. Varför jag valt just geografiavdelningen är för att i SAB-systemet finns det en stark uttalad koppling mellan geografi och språkvetenskap och det kan därför vara intressant att undersöka om den kopplingen även finns i Yahoo!'s system. Eftersom Yahoo! inte har någon notation så kan det vara svårt att märka likheterna mellan SAB-systemet och Yahoo!'s system. Ser utformningen av Yahoo!'s klassifikationssystem ut som det gör eftersom det är ett system som är utvecklat för elektroniska dokument? Vad är det för huvudskillnader mellan systemen? Vilka är de största likheterna? Det är sådana frågor som jag ska söka svar på i analysen.

1.3.3 Frågeställningar

- Hur har systemen uppkommit?
- Hur är avdelningen för geografi utformad i SAB-systemet?
- Hur är avdelningen för regionalt utformad i Yahoo!?
- Hur är avdelningen för språkvetenskap utformad i SAB-systemet?
- Hur är avdelningen för lingvistik och språk utformad i Yahoo!?
- Finns relationen mellan geografi och språkvetenskap även i Yahoo!?
- Vad är det för huvudskillnader mellan systemen?
- Vilka är de största likheterna?

2. Teoretiska utgångspunkter

2.1 Tidigare forskning

Inom ämnet Biblioteks- och informationsvetenskap finns vetenskapliga tidskrifter. En av dem är "Knowledge Organization" och den innehåller ett antal artiklar skrivna inom området för min uppsats. Författarna till artiklarna är professorer och vetenskapsmän runt om i världen, som är verksamma inom Biblioteks- och Informationsvetenskap. Dessutom har jag funnit två magisteruppsatser som är aktuella. Mycket av materialet som jag använt är inte direkt sammankopplat med mitt uppsatsämne, utan jag har plockat klassifikationsteori och annat användbart ur texterna. Ungefär som att plocka russin ur kakan.

I tidskriften "Knowledge Organization" fann jag ett par artiklar som handlar om bland annat nyare syn på klassifikation:

Clare Beghtol har skrivit artikeln "Knowledge Domains: Multidisciplinary and bibliographic classification systems". Där beskriver hon tre nära relaterade problem som existerar inom bibliografisk klassifikation: "1) the academic disciplines as the main structural principle; 2) the fiction/non-fiction distinction as one secondary structural principle; and 3) information retrieval techniques that call into question whether a whole document (e.g. book, article) is the most appropriate unit of analysis in online retrieval systems". Beghtol resonerar kring dessa problem och påpekar också att de inte är gemensamt särskilda, men att det är fördelaktigt att anse dem som det. Problemet med multidisciplinära ämnen blir mer och mer vanligt enligt Beghtol. Hon beskriver multidisciplinär snarare som regel än undantag numera inom vetenskap. I och med det, är det svårt att klassificera multidisciplinära ämnen enligt traditionella bibliografiska klassifikationssystem. Beghtol beskriver de mest kända klassifikationssystemen (DDC, LCC, UDC samt BC2) i analysen och hur de tar itu med problemet att klassificera multidisciplinära ämnen. Hon kommer fram till att ett paradigmskifte inom bibliografisk klassifikation är nödvändigt, och att det behöver utvecklas eftersom dagens befintliga klassifikationssystem inte godtyckligt kan klara av att klassificera multidisciplinära ämnen.

Hjørland och Albrechtsen diskuterar i artikeln "An analysis of some trends in classification research" de tre problem som Beghtol tar upp i ovanstående artikel. De kommer fram till att utvecklingen i klassifikationsforskningen är i hög grad baserad på facettanalys, där kunskap ordnas enligt en underliggande universella principer som fordrar att gå genom individuella discipliner. Författarna håller med Beghtol om att ett paradigmskifte är nödvändigt. Artikeln ger insikt i hur klassifikationsforskningen ser ut i dag och vad den grundar sig på för principer.

I artikelsamlingen "The future of classification" (2000, s. 59ff) finns artikeln "Classification and the Internet". Det är en intressant artikel som handlar om sökmotorer, kataloger, klassifikationsscheman och automatisk klassifikation. Den beskriver att Internet har blivit allt viktigare i det allmänna medvetandet och i och med det har Biblioteks- och Informationsvetenskap blivit anpassat till dess häpnadsväckande potential som informationskälla. Bibliotekarier och informationsspecialister har traditionellt specialiserats på identifikation, förvärv, katalogisering och klassifikation av dokument och är därför troligen de som lämpar sig bäst för att utveckla Internetklassifikation. Det framträdande problemet med Internetklassifikation är, enligt författarna, det omfattande antal dokument som dagligen växer på Internet. Antalet ämnen som dokumenten behandlar har också ökat (multidisciplinära dokument). Vidare skriver de att det finns många exempel på informella, icke-traditionella klassifikationssystem där Yahoo! är ett gott exempel.

En av magisteruppsatserna som jag funnit intressant för min studie är skriven av Carl Nyrinder och John Parnefjord och heter "Att klassificera webben - en litteraturstudie om användningen av klassifikationssystem i söktjänster" (1998). Den handlar om klassifikation och webben och hur man klassificerar på webben och författarna ställer sig frågan om webben är ett informationssystem. Genom att studera olika författares syn på saken kommer de fram till att webben inte är att betrakta som ett informationssystem, men att söktjänsterna på Internet stämmer överens med termen informationssystem och att webben snarare kan ses som ett distributionssystem. Författarna beskriver även Yahoo! på ett sätt som jag finner användbart för min studie. De har kollat på Yahoo! ur ett perspektiv som inte jag använder. De har i stället termen informationssystem som utgångspunkt när de undersöker Yahoo!. Det bidrar till att deras annorlunda infallsvinkel går att jämföra med mina resultat.

Dessutom har jag haft användning av "Klassifikationssystem på webben – Traditionella och nya", även den en magisteruppsats skriven av Linda Andresén och Liselott Anneflod (2002). De jämför den webbanpassade versionen av UDK; NISS med Yahoo! Sverige med avseende på uppbyggnad och funktion och om det går att använda traditionella bibliotekssystem fullt ut på webben. De diskuterar notationens vara eller inte vara och hierarkier och facetter. Yahoo! använder sig av hierarkier, men de har dem i bokstavsordning och de systematiska relationerna syns inte då. De kommer fram till att det inte går att använda ett traditionellt klassifikationssystem rakt av på webben. Däremot fungerar det mycket bra att använda sig av både webbanpassade traditionella klassifikationssystem och system som kommit till endast för webben, vad gäller återvinning av webbmaterial. De två systemen kan komplettera varandra.

2.2 Teori

Vad är ett klassifikationssystem? Är det korrekt att kalla Yahoo!s system för klassifikationssystem? För att få svar på det undersöker jag synen på klassifikationssystem hos olika källor. Enligt Miguel Benito (2001, s. 103) kan klassifikation definieras som:

*konsten att organisera kunskapen så att den kan återfinnas.
För att detta ska lyckas måste man analysera de olika
kunskapsmedia och undersöka vilka uppgifter som vi
behöver registrera för att återfinna dem vid senare sökning.
Nästa steg är att veta på vilket sätt de olika uppgifterna ska
registreras för att återfinningen kan säkras.*

Joacim Hansson (1999, s. 31) menar att "Ett bibliografiskt klassifikationssystem har som sitt yttersta syfte att genom sin struktur skapa förutsättningar att placera ett enskilt dokument, eller grupper av dokument på ett sätt, så att det är möjligt att återfinna dem."

Hansson har vidare denna syn på klassifikationssystem:

- Ett klassifikationssystem korresponderar mot det samlade vetandet i världen. Denna syn implicerar en kognitionsorienterad syn på klassifikation där systemet fungerar som en intermediär mellan ett antal sätt att tänka om och formulera ett dokumentets meningsbärande innehåll, som dem hos dess författare, klassifikatören och användaren.
- Ett klassifikationssystem korresponderar mot det samhälle i vilket det tillkommer och fungerar. Utgångspunkten är i detta synsätt materialistisk såtillvida att det ses som omöjligt att konstruera ett universellt klassifikationssystem som inte samtidigt är en spegel av den tid och det samhälle i vilken det har att fylla sin funktion (Hansson, 1999, s. 32).

De universella klassifikationssystemen strävar efter att på ett objektiva sätt spegla hela det mänskliga kunskapsuniversat, genom att ge en rimligt detaljerad beskrivning av alla discipliner. Specialsystemen söker att så detaljerat som möjligt beskriva och analysera en vetenskaplig disciplin eller ett ämnesområde (Hansson, 1996, s. 25).

Göran Berntsson (1997, s. 3) menar: "I tryckt form kan ett klassifikationssystem förefalla statiskt och oföränderligt. Men i själva verket behandlar systemet en värld, som är under oavbruten förändring och följaktligen måste samma villkor, om föränderlighet, gälla även för systemet."

Jennifer Rowley (2000) skriver att ett klassifikationssystem har tre komponenter:

1. scheman, där ämnena är systematiskt listade och där dess relationer beskrivs;
2. notation, en kod av siffror eller bokstäver som bygger på de scheman som beskrivs i 1, samt;
3. ett alfabetiskt index för att lokalisera termerna som finns i systemet.

Med utgångspunkt i ovanstående resonemang så inser man att det inte är lätt att avgöra huruvida Yahoo! är ett klassifikationssystem eller inte. Vad som i alla fall känns ganska klart är att man kan kalla det för klassifikation, eftersom allt i själva verket är klassifikation på ett eller annat sätt. Om man följer Rowleys resonemang kan man inte kalla Yahoo! för ett klassifikationssystem, då Yahoo! inte har ett schema där ämnena är systematiskt listade och där dess relationer beskrivs. Inte heller har Yahoo! notation eller ett alfabetiskt index för att lokalisera termerna som finns i systemet. Om man däremot tänker kring det Hansson anser om klassifikationssystem; att det korresponderar mot det samlande vetandet i världen, kan man mycket väl kalla Yahoo!s system för klassifikationssystem. Eftersom min undersökning inte i huvudsak handlar om avvägningar av det slaget, kommer jag att betrakta Yahoo!s system som ett klassifikationssystem. Och jag känner att jag har stöd i mitt påstående hos vissa ovan nämnda författare.

Klassifikation innebär en systematisk indelning av objekt i grupper eller kategorier, det är en systematisering av omvärlden, en allmänmänsklig företeelse som ständigt pågår (Cleveland och Cleveland, 1990, s. 17). Ett bibliografiskt klassifikationssystem är inte ett system som klassificerar enkla fysiska dokument, utan klassifikation av vetenskap om begrepp och ämnen som dokumenten behandlar.

Birger Hjørland (1997, s. 46f) beskriver tre nivåer för att organisera, alltså klassificera, kunskap; *ad-hoc-klassifikation*, *pragmatisk klassifikation* samt *vetenskaplig klassifikation*. *Ad-hoc-klassifikation*, menar Hjørland, är exempel på när man arrangerar blommor och växter i hemmet. Man utgår då ifrån vad man tycker är passande för stunden. Enligt Hjørland är det med utgångspunkt i detta som ämneshierarkiska klassifikationssystem, såsom Yahoo!, är utvecklade. *Pragmatisk klassifikation* är den mellersta nivån vad gäller klassifikation, enligt Hjørland. Den innebär att skiftande intressen frambringar olika varianter av kunskapsorganisation, man kan säga att den reflekterar olika kunskapsområden. Hjørland exemplifierar även här med blommor: en amatörträdgårdsmästare och en professionell biolog klassificerar rhododendron på olika sätt eftersom de har olika bakgrund och därmed olika syn på växten. De använder olika terminologi för att den ska motsvara de enskildas intresseområden. SAB-systemet räknas till gruppen pragmatisk klassifikation eftersom det är anpassat för pragmatisk tillämpning i bibliotek av utbildad personal, alltså bibliotekarier och informationsspecialister. Den högsta klassifikationsnivån är således *vetenskaplig klassifikation*. Den syftar till att beskriva verkligheten som den är. Vetenskaplig klassifikation är av abstrakt och allmän karaktär och ämnen klassificeras på denna nivå med vetenskaplig systematik, biologisk

taxonomi. Exempel på detta är det periodiska systemet som används i kemin samt Carl von Linnés sexualsystem.

Till en bibliotekaries uppgift hör att förvärva, samla och ordna dokument för att sedan göra dokumenten tillgängliga för samlingens användare (Berntsson, 1997, s. 6). Även Cleveland och Cleveland (1990, s. 17) beskriver det ursprungliga syftet med klassifikation som att bringa ordning i en samling för att möjliggöra återvinning av samlingens dokument. Vidare skriver de även att indexering kan betraktas som en typ av klassifikation, eller i alla fall en närbesläktad företeelse. Traditionell klassifikation går från det generella mot det specifika, medan ordindexering sker från det specifika och går mot det generella (Hjørland, 1997, s. 46f). Med hjälp av klassifikationssystemets struktur ordnas dokument i systematisk ordning, alltså, dokumenten placeras i en sådan ordningsföljd att samma ämnen samlas och placeras intill liknande ämnen (Graubelle, 1998, s. 20). Traditionell bibliografisk klassifikation har två huvudfunktioner:

1. Sammanlänka ett dokument på hyllan med dess katalogingång. Ett dokument klassbeteckning är format som dess hyllbeteckning så att den möjliggör att dokument som finns i en bibliotekskatalog blir återvunna från hyllorna.
2. Direkt återvinning genom browsing. Om det är känt var ett ämne är klassificerat, så kan man lokalisera det utan att behöva genomsöka hela samlingen, och man kan dessutom förvänta sig att finna nära besläktade ämnen intill. Emellertid är inte alla närbesläktade ämnen sammanfogade. Ändamålet med klassifikation att gruppera sådana liknande ämnen i samlingen tillsammans som det är mest troligt att användarna av samlingen vill ska vara tillsammans (Rowley, 2000, s. 194).

Om man ser till det som Hjørland ovan beskriver om de olika nivåerna för att klassificera kunskap, och att Yahoo! finns på första nivån; ad-hoc-klassifikation, medan SAB-systemet befinner sig på den andra nivån; pragmatisk klassifikation. Att de inte befinner sig på samma nivå ser jag inte som ett problem, utan som en utmaning. Systemen är olika, men det bjuder till funderingar och fördjupning för jämförelsen.

2.3 Klassifikationssystem

I klassifikationssystem ges en strukturerad översikt över systemets ämnesområde. Klassifikationssystemen visar relationer mellan ett ämnesområdes enkla ämnen. När dokument ämnesregistreras med hjälp av ett klassifikationssystem vidhålls systemets struktur ofta med hjälp av en notation som i sig är ett system med klassbeteckningar (Graubelle, 1998, s. 53). Vid skapande av ett klassifikationssystem bör man alltid utgå ifrån de objekt som ska ingå i systemet. Det perspektiv som finns på ämnet eller ämnena, och som framgår av objekten, tas hänsyn till när klassifikationssystemen utvecklas. Klassifikationssystem speglar och påverkas av de ämnen som finns i de objekt som ska klassificeras och i och med detta kan vissa problem vad gäller definition av ämne

kringgås. Tillvägagångssättet är pragmatiskt, men det bör också framhållas att kunskap är dynamisk av naturen och att uppfattningen av innehållet i ett dokument förändras med tiden. Ett klassifikationssystem reflekterar över ämnen och dess relationer så som de uppfattas och definieras vid tillfället för systemets uppkomst. På grund av detta och för att hålla sig uppdaterad med tillväxten av nya ämnen eller ämnesdefinitioner måste därför kontinuerlig aktualisering ske, och samtidigt måste det göras utrymme för nytillkomna ämnen.

Man kan även utgå ifrån ett teoretiskt perspektiv när man ska konstruera eller revidera ett klassifikationssystem, men den metoden är inte lika vanlig.

Enligt Graubelle (1998, s. 20) har ett bibliografiskt klassifikationssystem två huvudfunktioner:

- att sammanföra ämnesmässigt liknande litteratur, samt
- att uttrycka ett dokument ämne så specifikt som möjligt

Enligt Rowley (2000, 194ff) består ett klassifikationssystem av dessa element:

- huvudklasser
- facetter, genererade av facettanalys
- underordnade facetter, formade av en underavdelning hos facetterna
- notation, en numerisk, alfabetisk eller alfanumerisk kod för att fixera positionen för varje ämne i systemet
- alfabetiskt index, för att göra systemet åtkomligt

Liksom Rowley anser Aluri, Kemp och Boll (1991, s. 113) att grupper som omfattat ett ämne, en klass, kan vara överordnade (huvudklasser), koordinerade (facetter) eller underordnade (underordnade facetter eller underavdelningar) till varandra.

Ett kodat klassifikationssystem, vilket innebär ett klassifikationssystem med notationer, innehåller koder, klassifikationssigna, som rubricerar ämnen. Dit hör SAB-systemet, medan system som Yahoo! som inte har någon notation/kodning hör till kategorin okodade system. Kod/notation är det regelverk som styr hur klassymboler kan skapas. En av notationens fördelar anses vara att den dels påvisar och upprätthåller gruppernas inbördes ordning, samt att den är kortare än ord och kan därför fungera som minnesstödjande (Aluri, Kemp och Boll, 1991). Det finns två typer av klassifikationssystem, nämligen specialsystem och universalsystem. Mer om det nedan. Klassifikation kan vara *generell* eller *specifik*. *Generell* klassifikation behandlar alla ämnen, medan *specifik* klassifikation koncentreras på ett smalare område av ämnen. Klassifikationssystemet kan även vara enumerativt eller facetterat, vilket jag ska berätta mer om nedan. *Facett* har inom klassifikation ett närbesläktat begrepp, och det är *array*. (Det engelska ordet array har ingen etablerad motsvarighet i svenskan, så array kommer används i stället.) Men facett och array skiljer sig från varandra på så vis att en facett är

resultatet av enbart en typ av indelning. Om man tar klassen *Utbildning* som exempel så kan den indelas i grupperna kön och ålder som array, medan enbart kön *eller* ålder kan gälla för facett (Aluri, Kemp och Boll, 1991).

Ett klassifikationssystem syftar till att ordna ett eller flera kunskapsfält på ett organiserat sätt genom att gruppera angränsande områden tillsammans och relaterade områden nära varandra. Detta genomförs så att det generella föregår det specifika och således skapas en hierarki. Det är viktigt att inte enbart nyttja en logisk indelning vid klassifikation, utan att även använda dubbelklassificering, vilket innebär att ett dokument representeras av olika klasser (Aluri, Kemp och Boll, 1991, s. 113). Klasser kan utgöras av antingen enkla eller sammansatta ämnen, multidisciplinära ämnen. Enkla ämnen återspeglar endast en typ av indelning medan sammansatta ämnen reflekterar mer än en typ av indelning. Dubbelklassning fungerar mycket bra att implementera på Internet.

Allmänna klassifikationssystem bör ha ett inledande system med breda klasser. Dessa kan kallas huvudklass eller primärfacett beroende på om det är ett enumerativt eller ett facetterat klassifikationssystem (Aluri, Kemp och Boll, 1991). Alla befintliga klassifikationssystem baserar deras huvudklasser på discipliner³. Den smalaste definitionen av discipliner postulerar ett litet antal av fundamentala discipliner och kontrasterar det med fenomen, föremålen i världen som kan studeras utifrån mer än en disciplinär synvinkel. Många av de traditionella disciplinerna av professionell och akademisk karaktär är enligt detta perspektiv underdiscipliner; en elementär disciplin som är tillämplig för en speciell grupp av fenomen. Till exempel så är biologi vetenskap som är tillämplig för levande organismer. BBC fungerar på detta sätt. Vanliga karaktäristiska drag som man kan ha användning av när man indelar grupper i hierarkiska system är enligt Aluri, Kemp och Boll (1991) följande:

- Från klass till klassmedlem – primater är överordnat apor
- Från helhet till delar – nervsystemet är överordnat ryggmärgen
- Processers händelseförlopp – karda, spinna och väva för textilier
- Från mindre komplexitet till ökad – musik för duett, trio, kvartett
- Kronologi – ett lands historia
- Enligt rymd och territorium – en kontinents geografi och geografien i ett land på denna kontinent

Samma typ av indelning kan användas vid mer än ett tillfälle när man skapar klasser. Exempelvis så kan ett klassifikationssystem med inriktning mot fåglars anatomi indelas efter kroppsdelar, med klasser som huvud, vingar och ben. Klassen huvud kan i sin tur delas in även den i kroppsdelar, till exempel näbb och ögon.

Gäller detta för Yahoo!/? Det är inte överensstämmande med vad man får fram vid studiet av Yahoo!'s system. Ovanstående system är ett specialsystem (se förklaring nedan) och ett utpräglat hierarkiskt system med många förgreningar nedåt samt olika klasser på samma

³ Rowley anser att discipliner är sätt att se på världen.

hierarkiska nivå. Vad gäller Yahoo! så kan man diskutera om det är ett hierarkiskt system då förflyttningen mer sker i sidled än i traditionella hierarkier. Yahoo! har hierarkiska nivåer, men det är i första hand i sidled som förflyttningen mellan de olika klasserna sker. Om man ska finna klassen fåglar i Yahoo!'s system finner man det i *Naturvetenskap och teknik > Biologi > Zoologi > Djur, husdjur och insekter > Fåglar* för att därunder finna

- Enskilda fåglar
- Fjäderfä
- Flyttfåglar
- Fågelskådning@
- Fågelstationer
- Föreningar
- Organisationer
- Papegojor och undulater
- Tidskrifter

@ påvisar dubbelklassificering. Om man klickar på Fågelskådning@ hamnar man i *Sport och fritid > Friluftsliv > Fågelskådning*, vilket är ett bra exempel på det här med sidledes förflyttning.

2.4 Enumerativa och facetterade klassifikationssystem

2.4.1 Enumerativt klassifikationssystem

Enumerativa system kännetecknas av att varje ämne som klassificeras inom systemet är representerat av en klass. Ämnen som inte är tilldelade en egen klass klassificeras under närmast överordnade grupp. För att underlätta konsekvent klassificering med enumerativa klassifikationssystem så är de konstruerade med fokus på det huvudsakliga, övergripande ämnet (Aluri, Kemp och Boll, 1991). Vid användning av enumerativa system vid hylluppställning uppstår problem om en bok är klassificerad under flera klasser, alltså dubbelklassificerad. Dokumentet kan endast placeras på en hyllplats. På Internet, däremot, behöver inte detta vara ett problem, då man med lätthet kan skapa åtkomst till det elektroniska dokumentet på mer än ett ställe. Ett enumerativt klassifikationssystem kan tyckas förlegat, stelt och oformligt. Rowley (2000, s. 199) tycker att det stämmer till viss del, men hon säger vidare att

- DDC och LCC är två bra exempel på klassifikationssystem som trots att de är enumerativa så har de en gedigen institutionell support och att speciellt DDC har under de senaste generationerna genomgått en noggrann och tilltalande förbättring och har gradvis inkorporerat utmärkande facetterade drag.

- Den mest naturliga fördelen med enumerativ klassifikation är att det är konstruerat och förevisat på ett sätt som gör att det intuitivt kan bli förstått.
- Enumerativa klassifikationssystem är oförmögna att använda sig av prekoordinering. Det är oftast inte ett problem, då en generell ordningsföljd av ämnen bevaras, och systemet inte används i sammanställningen av verbala ämnesindex.
- Det är sant att ett enumerativt system är osystematiskt och därför lite problematiskt att använda. Syntesen är olika utvecklad och metoderna varierar från klass till klass.
- Enumerativa klassifikationssystem är svårare att granska eftersom enumerativa sammansättningar måste omlokaliseras.
- Klassifikationssystemen tenderar att bli skrymmande eftersom enumerationen av de sammansatta ämnena leder till många upprepningar av data. Men detta blir ett allt mindre problem i och med elektronisk åtkomst av systemen finns tillgänglig.

2.4.2 Facetterat klassifikationssystem

Facetterade klassifikationssystem, eller syntetiska system som de också kallas, konstruerar klasser genom att klassymboler från olika klasser kombineras. Facetterad klassifikation kännetecknas av att endast en facett åt gången används vid skapandet av klasser (Nyrinder och Parnefjord, 1998). Facetterade klassifikationssystem har i stort sett utvecklats sedan 1950-talet. (Som jag skrev ovan så var Ranganathan en eldsjäl inom området.) Rowley (2000, s. 199f) beskriver facetterade system så här:

- Den här typen av system kan verka skrämmande vid första anblicken. Liksom konstruktionen av sammansatta ämnen kräver det både kunskap om metoderna av sammanställningarna samt att det krävs att man kollationerar detta på två eller flera ställen i systemet.
- Det krävs en generös sammanfogning av ämnen på alla nivåer.
- Systemen är komprimerade så endast de enkla ämnena är listade, med endast lite repetition av data.
- Systemen är lättare att hålla uppdaterade.
- Facetterade klassifikationssystem har haft ett stort inflytande på utvecklingen av kontrollerat vokabulär under den senare delen av decenniet, men systemen är väldigt instängda till ett fåtal specialistanvändningsområden. DDC och LCC har ett järngrepp om bibliografisk klassifikation i allmänna bibliotek, och BC2 har utvecklats för sent och med bristfälliga tillgångar för att göra en signifikativ verkan. Den snabba tillväxten av mekaniserad postkoordinerad återvinningsmetoder betyder att klassifikation kan klara sig utan att bli lika detaljerat som krävs för att stödja ett ämnesindex.

2.5 Sammanfattning

Det finns två olika klassifikationssystem som man brukar skilja emellan, specialsystem och universalsystem. Ett specialsystem behandlar ett avgränsat ämnesområde och kan fungera väl i en mycket stor samling av dokument som berör detta område. Musik är ett bra exempel på detta område. För att klassifikation av stora samlingar musiknoter har ett antal specialsystem konstruerats. Ett universalsystem är tänkt att kunna klassificera "allt mänskligt vetande". Universalsystemet behandlar alltså varje tänkbart ämnesområde. Det är naturligt att ett universalsystem inte kan behandla ett särskilt ämnesområde lika utförligt som ett specialsystem, eftersom specialsystemet är konstruerat så att det ska täcka det aktuella ämnesområdet. Man kan alltså vid mycket stora samlingar inom ett visst ämnesområde finna att universalsystemet ger alltför grova indelningsgrunder och att alltför stora avdelningar bildas i samlingen (Berntsson, 1997, s. 8).

SAB-systemet är ett universalsystem. Det består av 25 huvudavdelningar och de utgör systemets grövsta indelning. SAB-systemet är även ett enumerativt hierarkiskt system. Den hierarkiska indelningen uppstår när man ytterligare finindelar ett ämnesområde genom att tillfoga en till klass, i SAB-systemet en bokstav.

Yahoo! är också ett universalsystem, dock inte lika utpräglat. Då det finns anställda personer på Yahoo! som avgör om ett dokument ska få finnas med eller inte i deras databas, blir det så att de även avgör vad som ska klassificeras. Därför kanske Yahoo!'s system inte är universellt i den bemärkelsen att det kan klassificera "allt mänskligt vetande". Yahoo! har endast klasser som innehåller dokument. SAB-systemet har ett antal klasser oavsett om ett specifikt bibliotek använder klasserna eller inte. Men om biblioteket köper in litteratur om ett för dem nytt ämne, så finns troligtvis den klassen redan med i SAB-systemet. Yahoo! får i stället skapa en ny klass om de ska lägga till ett nytt ämne.

Vad gäller teorin som jag ovan beskrivit så är det den som finns att tillgå vid studiet av klassifikationssystem. Det är den klassiska teorin som används för klassifikationsstudier. En fråga man kan ställa är om teorin är tillämplig på Yahoo!. Då jag i denna studie ser Yahoo! som ett klassifikationssystem blir jag förpliktigad att använda den triviala klassifikationsteorin. I och med att den är relativt flexibel anser jag att den går att applicera på det mer nytänkande systemet Yahoo!.

3. Metod

Metoden som används är en komparativ innehållsanalys av hur Yahoo!s system och SAB-systemet fungerar. Detta har skett med utgångspunkt i de gamla, väl etablerade, teorierna om klassifikation. Jag har undersökt de båda systemen för att söka svar på mina frågeställningar. Eftersom systemen är mycket olika varandra, har jag varit tvungen att med väldigt öppna ögon granska de två. SAB-systemet bygger på gamla traditioner inom klassifikationsteori, medan Yahoo! har ett mer nymodigt synsätt på klassifikation. De jämförelsekriterier jag ställt upp är:

- Hur är systemet i stort uppbyggt?
 - Hur är Geografi uppbyggt?
 - Hur är Språkvetenskap uppbyggt?
- Är systemet flexibelt?
- Finns likheten emellan de aktuella avdelningarna?

Innehållsanalys är en metod som hjälper forskaren att analysera innehållet i ett dokument. I själva verket är det en metod som kan tillämpas på vilken text som helst (Denscombe, 2000, s. 199f). I första hand används termen *innehållsanalys* om analyser då man kvantifierar, mäter, vissa företeelser i texten. Det kan röra sig om mätning av exempelvis förekomsten av vissa ord eller uttryck, metaforer, argument, rubrikstorlek eller hur ofta en speciell företeelse nämns. Termen innehållsanalys kan även användas för att inkludera varje analys som syftar till att på ett systematiskt sätt beskriva textinnehåll. Man skiljer mellan kvalitativ och kvantitativ innehållsanalys, där kvalitativ innehållsanalys syftar på textanalyser där ingenting räknas eller mäts. Ibland anses analyser där något kvantifieras som kvalitativa, då måste mer komplicerade tolkningar göras (Bergström och Boréus, 2000, s. 44f). Vanligaste innehållsanalysstudien inom samhällsvetenskap är studier av innebördsaspekten, d.v.s. vad säger texten? Bergström och Boréus (2000, s. 49ff) berättar allmänt om tillvägagångssättet för innehållsanalys. Till att börja med har man ett forskningsproblem som man tror kunna förtydliga med hjälp av innehållsanalys. I ett tidigt skede samlas materialet in och avgränsas för att sedan undersökas för att få en uppfattning om vilka slags texter som kan ge relevant information för problemet. Materialet bör på ett tidigt stadium läsas igenom och redan här skaffa sig kännedom om den genre materialet tillhör och sätta in det i sin kontext (Bergström och Boréus, 2000, s. 87). Vidare består arbetet i att konstruera ett analysinstrument som anger vad som uppmärksammas i materialet. Det är nödvändigt med viss genrekännedom och kunskap om den diskurs och kontext som texterna är hämtade ur. Generellt sätt ligger innehållsanalysens styrka i att skapa överblick över större material och i att kunna ge underlag för jämförelse. Tillvägagångssättet som innehållsanalys bjuder lämpar sig för att finna mönster i lite större material samt för grova kategoriseringar och jämförelser (Bergström och Boréus, 2000, s. 85f).

Mitt forskningsproblem bedömde jag att metoden innehållsanalys skulle kunna appliceras på. Jag började således med att insamla material för att sedan avgränsa det till vad som kändes rimligt för en analys av den här storleken. Själva avgränsningen bestod av att jag läste igenom allt insamlat material för att därefter sälla bort det som var mindre relevant. Jag fann material genom att söka i LISA, LIBRIS samt i olika bibliotekskataloger på Universitet och högskolor. Även förfrågningar i olika informationsdiskar gjordes för att kunna få en så professionell bedömning som möjligt av exempelvis tidskriftsurval.

Innehållsanalys är en term som olyckligtvis används för två helt olika ansatser. Den allmänna kvalitativa deskriptiva metoden kallas ibland för innehållsanalys. Begreppet innehållsanalys används ibland även när man räknar förekomst av olika kategorier av utsagor. Sistnämnda är ingen kvalitativ metod men nämns här bara för att klargöra att när man använder begreppet innehållsanalys finns risk för missförstånd (Avd. för allmänmedicin informerar om forskningsmetodik 2002-06-10). Innehållsanalys avslöjar vad texten framställer som relevant genom att mäta vad den innehåller. Den påvisar också de prioriteringar och värderingar som skildras i texten samt hur idéer hänger samman (Denscombe, 2000, s. 200).

Fördelarna med forskning baserad på skriftliga källor är tillträde till data, kostnadseffektivitet och beständighet i data (Denscombe, 2000, s. 201). Skriftliga källor innehåller stora mängder information, kostnadseffektiviteten är hög då forskningen baseras på skriftliga källor är en kostnadseffektiv metod att skaffa fram data, och då inte endast rent pengaekonomiskt, utan även tidsmässigt. Samtidigt som det kan vara tidskrävande att finna relevant litteratur om sitt forskningsområde måste man ha i åtanke denna enorma tidsåtgång som krävs vid exempelvis intervjuer. Martyn Denscombe (2000, s. 201) beskriver beständighet i data att dokument i allmänhet är en beständig datakälla som kan kontrolleras av andra, data är tillgängliga för offentlig granskning. I och med att jag i min uppsats behandlar både tryckta och elektroniska källor måste jag ställa mig kritisk till det påståendet. En del av litteraturen jag använt mig av är tryckt, och då gäller det ovan nämnda, men vad gäller de elektroniska dokument på webben som jag använt mig av får man ställa sig mer kritisk till argumentet. Internet och materialet där är i ständig förändring vilket innebär att man inte kan förlita sig på att de källor man använder sig av därifrån i dag finns kvar ens i morgon.

Nackdelarna med forskning baserad på skriftliga källor är källans trovärdighet, sekundära data och sociala konstruktioner (Denscombe, 2000, s. 201). Källans trovärdighet är alltid ett överhängande problem. Forskaren måste göra en bedömning av källans auktoritet och det tillvägagångssätt som har används för att erhålla de ursprungliga uppgifterna för att kunna avgöra dokumentets trovärdighet. När forskare använder dokument som skriftliga källor bygger de vanligtvis på något som har producerats för andra ändamål än undersökningens primära syfte. Det finns inte inom alla forskningsområden litteratur som helt och hållet överensstämmer med det sökta ämnet. Då får man söka information ur sekundära källor och utnyttja det användbara. Resultatet får man ändå anse trovärdigt om forskaren i fråga har varit källkritisk vid urvalet av litteratur. Eftersom forskaren och författaren inte är mer än människor kan dokument bygga mer på upphovsmannens

tolkningar än på en objektiv bild av verkligheten. Urvalet av dokument/litteratur sker på forskarens omdöme om vad som är tillförlitligt material och vad som kan anses som matnyttigt för forskningsproblemet.

Systemen bjuder på många olikheter. Till exempel så är SAB-systemet från början anpassat för att kunna användas för placering av böcker på hyllor i bibliotek. Därför är det utrustat med klassifikationskoder med hjälp av blandad notation. Yahoo!, däremot, är i elektronisk form och samma behov av notation finns därför inte, eftersom det enkelt går att klicka sig fram mellan områdena genom de länkade titlarna och undertitlarna.

4. SAB-systemet

4.1 Historia

Vid studiet av skapandet av ett klassifikationssystem är det nödvändigt att sätta det i relation till det samhälle som det skapades i (Hansson, 1996). Samhällssynen som var i Sverige fram till industrialismens genombrott sammanfattas lättas med hjälp av Christopher Jacob Boströms filosofi. Det är en starkt konservativ idealistisk statsfilosofi som dominerade den svenska samhällsstrukturen och hade sin höjdpunkt under 1860-talet och ända fram till åren efter sekelskiftet. Boström själv beskrev sin filosofi som "rationell idealism" (Hansson, 1996). Gud ansågs vara det högsta; han var allomfattande och det som rymdes inom honom var format som ett hierarkiskt system. Hierarkierna som var synliga i samhället betraktades som personligheter av Gud. Boström beskrev systemet som dessa personligheter utgjorde som metaforen talsystemet. Ett högsta tal bestäms i en talserie. Varje tal under det högsta omfattas av det, och på så sätt skapas en bild där det är möjligt att placera in både enskilda individer, yrkesgrupper, samhällsklasser, kommuner och stater, med mera. Det speciella med Boströms konstruktion av den hierarkiska indelningen av Guds personligheter är att såväl enskilda individer som statsbildningar rymdes i samma system (Hansson, 1996).

Enligt Hansson (1996, kap. 5) betraktades folkbiblioteksväsendet i Sverige under 1800-talet som tillhörande den privata sfären av samhället. Därför blev dess utveckling starkt hämmad och hänvisad till olika lokala eller privata alternativ.

Under 1870-talet började det visa sig hur misskötta sockenbiblioteken ofta var och det bildades då en grogrund för alternativa biblioteksformer. De kom från socialliberala och radikala strömningarna som snabbt fick fotfäste i det svenska samhället. Fackföreningsrörelsens första stora biblioteksatsning blev grundandet av Stockholms arbetarbibliotek år 1892. Små fackföreningsbibliotek ifrån olika branscher slogs ihop till ett stort. Detta växte snabbt och snart blev det ett föregångsbibliotek på många områden. Bibliotekarier anställdes, 1904 införde man ett kortsystem i stället för utlåningsjournaler och Dewey-systemet infördes på barn- och ungdomsavdelningen. En ovärderlig betydelse för utvecklingen av det svenska bibliotekssystemet var den progressiva biblioteks-rörelse som förde in nya principer för bibliotekens skötsel och organisering. Snabbt blev arbetarrörelsens bibliotek mycket påverkbar för idéer från folkbildningsrörelserna i och med att arbetarrörelsen hade omfattande internationella förgreningar och inspirationsvägar (Hansson, 1996, kap. 5).

Studiecirkelsbiblioteken, främst nykterhetsrörelsen, var en företeelse som betydde mycket för utvecklingen av folkbiblioteksväsendet. Det statliga engagemanget visade nu ett tydligt intresse i utvecklandet av ett fungerande folkbiblioteksväsen och förordningen 1905 innebar ett slut för bibliotekens tillhörighet i den boströmska privata sfären (Hansson,

1996, s. 45ff). Det statliga stödet till folkbiblioteksverksamhet var mycket begränsat även vid den förordning som antogs 1912 i enighet med Valfrid Palmgren som innebar ett inrättande av bibliotekskonsulenter, ekonomiskt stöd till studiecirkelsbibliotek om de tillhörde en organisation med mer än 20 000 medlemmar. Bidragen bestod i bokinköp och det fanns en grundkatalog som inköpen skulle knytas till (Hansson, 1996, s. 45ff).

Den splittrade bilden av de svenska folkbiblioteken utgjorde problem vid samordnandet och utvecklandet av ett väl fungerande svenskt biblioteksväsen. Från olika typer av folkbibliotek restes efter sekelskiftet önskemål i olika sammanhang om ett samordnande organ som utgick från biblioteken själva och som kunde verka som kommunikationskanal gentemot staten, vars intresse för biblioteksfrågor stadigt ökade. Att man vid 1905 års beslut om statligt biblioteksstöd inte inrättade någon statlig myndighet med ansvar för biblioteksfrågor gjorde att intresset från verksamheternas företrädare att själva skapa ett forum för både intern och extern kommunikation ökade påtagligt. 1911 lade Valfrid Palmgren fram ett förslag som innebar att det i varje svensk kommun skulle finnas ett offentligt folkbibliotek. Det skulle ske genom att samla alla föreningsbibliotek till ett som var tänkt att det skulle drivas genom kommunal försorg. I och med det så skulle det ges nya möjligheter för medborgarna att få en mer jämlik tillgång till litteraturen. Förslaget utgjorde stommen i det beslut som fattades 1912 och hämtade mycket av sin inspiration från USA (Hansson, 1996, kap 6). Den utveckling som skedde efter 1912 visar en mycket kraftig ökning av antalet kommuner som inrättade folkbibliotek, med en tillfällig mattning i samband med första världskrigets start 1914. Men inte heller under krigsperioden stannar utbyggnaden av biblioteken upp, vilket tyder på att både staten och kommunens starka vilja och insikt i bibliotekens betydelse för den nya samhällsstrukturen. Vid den här tiden var det dock inte mer än knappt en fjärdedel av landets kommuner som hade folkbibliotek (Hansson, 1996, kap 6).

Frågan om den fortsatta samverkan mellan studiecirkelsbiblioteken och de kommunala folkbiblioteken togs upp på Sveriges Allmänna Biblioteksförnings (SAB) första årsmöte år 1915. När mötet ägde rum var det inte någon ny tanke som blev förverkligad. Ända sedan sekelskiftet hade tanken på en samlad organisation för de svenska biblioteken i olika sammanhang kommit upp (Hansson, 1996, kap 6). Punkten med kanske högst prioritet som togs upp på mötet var frågan om bibliotekariernas arbetsvillkor. Att vara bibliotekarie vid den här tiden var ett arbete som i första hand var ideellt, och det upplevdes som mycket otillfredsställande. Efter långa diskussioner beslutades det att bibliotekarier skulle avlönas så att man kunde få litterärt kunnig och teknisk personal (Hansson, 1996, kap. 6).

När man tittar på äldre bibliotekskatalogers ämnesindelning kan man, enligt Hansson (1996, s. 58f), notera att de som valt att göra någon form av klassifikationssystem genomgående har valt att använda sig av alfabetisk notation som grund. Det gäller även bibliotek med en ämnesindelning som skulle kunna rymmas under en decimal ram, vilket ofta var fallet med landsbygdens sockenbibliotek. De var ofta klämda i en ideologisk dragkramp mellan folkskoleinspektörernas officiella uppdrag att övervaka bibliotekens blygsamma tillvaro och frisinnade debattörer. En av dessa debattörer var P. A. Siljeström,

och han skapade en mönsterkatalog 1859, där han, utan att ge sina avdelningar signaturer, delade in bokbeståndet i åtta övergripande avdelningar på ett för tiden kontroversiellt sätt. Ämnesindelningarna är:

- Miscellanea (inklusive folkbildning och bibliotek)
- Religion
- Statskunskap och Ekonomi (i bred bemärkelse)
- Historia och Biografi
- Geografi och Reseskildringar
- Naturkunskap och Jordbruk
- Hälsolära och Medicin
- Skönlitteratur

Det som folkskoleinspektörerna mest motsatte sig emot var att den skönlitterära avdelningen var mycket omfattande, samt att Siljeström valde att placera Micellanea före Religion. Folkbildningslitteraturen ansågs inte vara den litteraturform som denna bibliotekstyp skulle prioritera. Siljeströms indelning gav inspiration till andra bibliotek, till exempel Svedvi sockenbibliotek i Värmland. Deras system 1886-1890 såg ut så här: (Antal titlar inom varje klass anges inom parentes)

- A Svensk religion (181)
- B Religion, filosofi och etik (41)
- C Uppfostran och undervisning (1)
- D Historia och levnadsbeskrivningar (26)
- E Geografi, rese- och Ortsbeskrivningar (30)
- F Naturvetenskap, hälsolära och teknik (39)
- G Ekonomi och lantbruk (36)
- H Medborgerlig kunskap och sociala frågor (8)
- I Diverse (13)

Vid årsmötet 1917 tillsatte Sveriges allmänna biblioteks-förening (SAB) en kommitté med uppgiften att ”utarbete ett för folk- och skolbibliotek samt andra med dem jämförliga bibliotek lämpligt katalogsystem, innefattande anvisningar såväl för boktitlars förtecknande som för arbetenas klassificering”. Detta beslut ledde till att vi i Sverige fortfarande använder oss av SAB-systemet (eller ”Klassifikationssystem för svenska bibliotek” som det egentligen heter), och det är vi så gott som ensamma om i hela världen (Berntsson, 1997, s. 2). Sverige står i centrum för världsbilden i systemet. Varför valde Sverige att utveckla ett eget system? I Danmark färdigställdes den danska utgåvan av DDC. Den var väldigt bearbetad för danska förhållanden, men ändå låg det till grund för en alltmer fruktbar anslutning till internationell praxis. DDC användes till viss del i Sverige vid den här tiden, och vissa ansåg att DDC skulle vara ett bra val även för Sverige (Berntsson, 1997, s. 2).

Första upplagan av SAB-systemet utkom 1921 och det infördes omgående i den svenska nationalbibliografin⁴ och spreds inom kort till alla skol- och folkbibliotek. Nya upplagor av systemet utgavs 1946 och 1950, men det dröjde nästan 35 år innan en komplett revidering gjordes. I den fjärde upplagan, som utkom 1956, skedde omfattande utbyggnader och systemet förnyades. Avsikten var att etablera ett enhetligt nationellt klassifikationssystem som lämpade sig för svenska folkbibliotek och även för svenska bibliografier och bokkataloger. Vid detta skede infördes SAB-systemet även på universitetsbiblioteken. 1963 publicerades den femte upplagan. Terminologin aktualiserades och ett antal mindre ändringar genomfördes. Den femte upplagan omarbetades och trycktes ytterligare två gånger. Vissa underavdelningar har tillkommit. I oktober 1980 beslutades det att en arbetsgrupp skulle tillsättas för att utvärdera om SAB-systemets vara eller icke vara. Det beslutades att SAB-systemet skulle finnas kvar samt att en omfattande revision skulle göras. Det som arbetsgruppen kom fram till var att revisionen inte bör göras mer omfattande än vad som är nödvändigt för att undanröja akuta problem vid klassifikation och upplysningsarbete. Ändringarna bör så långt som det är möjligt ansluta sig till något internationellt system. Det beslutades att fortlöpande revisioner bör förekomma, men att revision inte bör utföras så att omklassificering på biblioteken, så långt som det är möjligt, blir nödvändiga. Dessutom skrev de att "Samtliga avdelningar i systemet behöver ses över med hänsyn till föråldrade termer." (DFI-publikationer 1981:5). Den nya omarbetade upplagan utkom 1984 (Berntsson, 1997, s. 3). Tiden sedan 1984 har varit rik på förändringar, inte minst i den politiska sfären. " ... Tysklands enande, Sovjetunionens fall, Östeuropas omvandling, kriget i Jugoslavien, Tjeckoslovakiens upplösning, Europeiska unionens bildande, Sveriges inträde i unionen, avskaffandet av apartheid i Sydafrika etc. etc." skriver Anders Lönn i förordet till "Klassifikationssystem för svenska bibliotek" 1997. En annan företeelse är framväxandet av IT-samhället. Dessa förändringar tillsammans med allt det andra som skedde i världen vid denna tid ansåg SAB vara mer än tillräcklig som motivering till en ny upplaga av SAB-systemet. Trots detta är den sjunde upplagan som kom 1997 inte lika omfattande som den som föregick den sjätte upplagan. Kommitténs bedömning är att de flesta förändringarna som genomfördes 1984 har fungerat bra i stort. Ännu en faktor som hållit tillbaka revideringen har varit de oerhört stora praktiska och därmed ekonomiska konsekvenser som 1984 års revision, inte minst för folkbiblioteken (Klassifikationssystem för svenska bibliotek, 1997).

⁴ Förteckning över ett lands eller ett språkområdes samlade litterära produktion. I Sverige existerar numera (1993) en komplett nationalbibliografi alltifrån det första trycket 1483. Ansvar för arbetet åvilar den bibliografiska avdelningen vid Kungliga biblioteket

4.2 Uppbyggnad

Mina jämförelsekriterier är:

- Hur är systemet i stort uppbyggt?
 - Hur är Geografi uppbyggt?
 - Hur är Språkvetenskap uppbyggt?
- Är systemet flexibelt?
- Finns likheten emellan de aktuella avdelningarna?

Jämförelsekriterierna är utvecklade efter frågeställningarnas karaktär. Om systemet är flexibelt kan man söka svar i om det t.ex. finns möjlighet till dubbelklassificering och att använda facetter. Dubbelklassificering är mycket användbart vid klassificering av multidisciplinära dokument. Problemet med multidisciplinära dokument har diskuterats av bl.a. Beghtol (1998) och Hjørland & Albrechtsen (1999) i olika artiklar i en vetenskaplig tidskrift (se kapitel 2.1).

Huvudavdelningarna i SAB-systemet är:

- A Bok- och biblioteksväsen
- B Allmänt och blandat
- C Religion
- D Filosofi och psykologi
- E Uppfostran och undervisning
- F Språkvetenskap
- G Litteraturvetenskap
- H Skönlitteratur
- I Konst, musik, teater och film
- J Arkeologi
- K Historia
- L Biografi med genealogi
- M Etnografi, socialantropologi och etnologi
- N Geografi
- O Samhälls- och rättsvetenskap
- P Teknik, industri och kommunikationer
- Q Ekonomi och näringsväsen
- R Idrott, lek och spel
- S Militärväsen
- T Matematik
- U Naturvetenskap
- V Medicin
- X Musikalier
- Y Musikinspelningar

Ä Tidningar

För att få en så korrekt beskrivning som möjligt av SAB-systemets uppbyggnad så vände jag mig till SAB-systemet självt (1997) och fick nedanstående fakta. SAB-systemet består av en systematisk del och ett ämnesordsregister, som är uppdelat i en alfabetisk och en systematisk avdelning. Ämnesordsregistret kompletterar den systematiska delen genom att fungera som hjälpmedel vid insättandet av ämnen i systemet. SAB-systemets systematiska del består av 25 huvudavdelningar. Huvudavdelningarna är därefter uppdelade i underavdelningar, vilka i sin tur oftast är vidareuppdelade. Det går också att lägga till tilläggsbeteckningar för att ge ytterligare möjligheter att uttrycka aspekter på ett ämne. Dessutom finns tilläggsbeteckningar till dokument med enhetligt innehållsligt material, men som är för olika målgrupper, t.ex. en bok och motsvarande talbok, då det finns tillägg för medietyp och målgrupp i systemet.

För att undvika alltför långa beteckningar har många av systemets avdelningar blivit samordnade i stället för hierarkiskt uppbyggda. För att markera att över- och underordning för avdelningar som samordnats används sveprubrik, t.ex. Fh--Fl Romanska språk. Dock kan sveprubriken inte användas vid klassifikation, utan avsikten är att markera i schemat vilka avdelningar som hierarkiskt sorteras under ett visst begrepp när inte det framgår genom hierarkiskt ordnade beteckningar.

Utbrytningar av ett eller flera principiellt likställda ämnen används oftast inom systemet i stället för en uttömmande uppdelning. Detta innebär att ämnesområden med en mindre omfattande litteratur hamnar under huvudsignaturen eller till särskild avdelning för "övrigt", medan ämnesområden med en omfattande litteratur får egna signaturer. Man kan dessutom, där det så anges, göra ytterligare uppdelning genom att använda z-tillägg följt av klartextbegrepp.

Några av systemets huvudavdelningar har analoga uppdelningar. Landsindelning görs enligt N Geografi på avdelning J Arkeologi, K Historia och M Etnografi, socialantropologi och etnologi och dessutom kan strecktillägg användas vid varje geografisk uppdelning inom systemet. Språklig uppdelning, F, ligger till grund för uppdelningen av G Litteraturvetenskap, H Skönlitteratur och N Geografi.

Ibland placeras litteratur som inte logiskt hör hemma på en avdelning av praktiska skäl med liknande litteratur. I ett antal fall har tidigare uppsamling av litteratur oberoende av aspekter dock förefallit inaktuell och litteraturen har flyttats till olika avdelningar i systemet. Anmärkningen "hit även..." betyder oftast att likartad litteratur förs till avdelningen trots olika bedömningsgrunder. Merparten av huvudavdelningar har en introduktion, var det anges hur tilläggsbeteckningarna ska användas.

Anmärkningar av typen "hit..." ger inte en komplett beskrivning av vad som tillförts en avdelning, utan är tänkta att ge en uppfattning om vilken typ av ämnen som ska föras till avdelningen. I vissa fall har det varit nödvändigt att markera att anmärkningen verkligen

ska uppfattas som exemplifierande. I de fallen används varianterna "hit t.ex..." eller "hit bl.a...". Då en uttömmande beskrivning ges används "hit endast...".

Det är tillåtet för bibliotek att göra lokala utbyggnader om dem utifrån sin ämnesmässiga inriktning anser att de behöver det. Vad som däremot inte rekommenderas är att lokala utbyggnader görs p.g.a. principiella åsikter om klassifikation.

När ett dokument behandlar mer än ett ämne, när det är multidisciplinärt, bör man i första hand klassificera sådana arbeten på det ämne som anses dominera, med dubbelklassning på övriga aktuella ämnen. Men om det inte finns ett ämne som är mer dominant än de(t) andra, placeras verket på det först behandlade ämnet, såvida särskilda instruktioner ej ges på de aktuella avdelningarna. Normalt används högst tre signaturer för att beskriva ett arbete, men i särskilda fall kan den gränsen överskridas. Om dokumentet är av så allmän art att det inte kan inplaceras någonstans i schemat rekommenderas avdelning B, Allmänt och blandat.

Allmänna tilläggsbeteckningar, som finns i SAB-systemets hjälptabeller, kan i princip användas överallt i systemet. De har samma betydelse oavsett på vilken huvud- eller underavdelning den används.

Att SAB-systemet är enumerativt, hierarkiskt, och tryckt samt har signum skulle kunna göra det platt och oflexibelt. Men SAB-systemet har ett antal allmänna och särskilda tilläggsbeteckningar. Jag kommer nedan att presentera ett urval av dessa, där jag valt vissa av tilläggsbeteckningarna som är geografiska eller språkliga av sin karaktär. Vid tillfogandet av dessa blir SAB-systemet synnerligen flexibelt och mångsidigt. Tilläggsbeteckningarna är:

1. Allmänna tilläggsbeteckningar

- A. Geografiska tilläggsbeteckningar (- strecktillägg)
- B. Innehållsliga tilläggsbeteckningar (: kolontillägg)
- C. Kronologiska tilläggsbeteckningar (.2--.59 tidstillägg)
- D. Tilläggsbeteckningar för monografier (z-tillägg)
- E. Tilläggsbeteckningar för innehållslig form (() parentestillägg)
- F. Språkliga tilläggsbeteckningar (= likhetsteckentillägg)
- G. Tilläggsbeteckningar för medier och målgrupper
 - a. Tilläggsbeteckningar för medier
 - b. Tilläggsbeteckningar för målgrupper
 - c. Tilläggsbeteckningar för både medier och målgrupper

2. Särskilda tilläggsbeteckningar

3. Beteckningarnas ordningsföljd vid filering

1. Allmänna tilläggsbeteckningar

- A. Geografiska tilläggsbeteckningar bildas genom att tilläggsbokstäverna från avdelning Na--Nt läggs till signaturen med bindestreck. På avdelningarna J, K och M läggs de dock direkt till huvudsignaturen. Landsindelningen avser det land där orten nu ligger. Tilläggsbeteckningen x anger verksamhet i annat land och placeras efter tillägget för ursprungsland. På avdelning K och M görs tillägget direkt till huvudsignaturen, t.ex. Kcx Emigration – svensk: historia. Geografisk tilläggsbeteckning för det andra landet kan göras efter strecktillägg, t.ex. Mcx-mca Svensk folkkultur i Estland. För de andra avdelningarna placeras x i strecktillägget. Vissa beteckningar kan användas som strecktillägg på tillämpliga avdelningar där geografisk uppdelning enligt N rekommenderas. De strecktilläggen betecknar folkgrupper, såsom kelter (-ak), zigienare (-at), samer (-cs), basker (-kf), judar (-oafh), kurder (-oaj), syrianer (-oas), indianer i Nordamerika (-qat), indianer i Centralamerika (- qct) och indianer i Sydamerika (-qdt). Det bör dock sägas att z-tillägg (för orter) som fogas till strecktillägg i regel läggs på landnivå, t.ex. Ab-cz Malmö och inte Ab-cbaz Malmö.
- D. För tilläggsbeteckningar för monografier finns ett antal anvisningar som endast gäller om inga andra instruktioner ges i huvudtabellen. För att bilda alfabetiskt ordnade grupper av monografier används z anslutet till grundbeteckningen följt av blanksteg och ämnesord i klartext. Det framgår av huvudtabellen på vilka avdelningar z-tillägg kan användas. Ämnesorden utgörs i regel av dessa kategorier:
- institutionsnamn
 - personnamn
 - ortnamn
 - hundraser
 - musikinstrument
 - bilmärken

Ort avses här som en geografisk enhet med pregnant namn, t.ex. Paris, Provence, Seine och Mont Blanc. För ortsnamn används den svenska namnformen om det finns en sådan som är allmänt använd. Med svenska namnformer menas här även inlånade namnformer som är i allmänt bruk. Namnformen kan fastställas med hjälp av geografiska namnregister och andra uppslagsverk som getts ut i Sverige. I tveksamma fall används den namnform som brukas på landets officiella språk. Om namnet på en ort ändras, används det senaste namnet som är, eller är avsett att vara i allmänt bruk.

Särskiljande tillägg mellan ämnesord görs endast när det föreligger risk för kontamination.

- F. Språkliga tilläggsbeteckningar kan användas på samtliga avdelningar i systemet för att ange på vilket språk objektet föreligger. Likhetsteckentillägg består av

tilläggsbokstäverna på avdelning Fb--Få och ansluts till signaturen med likhetstecken. På avdelning H ansluts de direkt till huvudsignaturen. Exempel: G=mkb Allmän litteratur på lettiska, Hmkb Skönlitteratur på lettiska, Gmkb=mkb Lettisk litteraturhistoria på lettiska. Likhetsteckentillägg placeras sist, eller i de fall tilläggsbeteckningar för media och målgrupp finns, näst sist i signaturen. Angående skönlitteratur gäller då det alternativ används, enligt vilket all skönlitteratur placeras på originalspråket, måste för alla översättningar språkliga tilläggsbeteckningar med likhetstecken användas, t.ex. Hc=da Svensk skönlitteratur på danska.

För folkbibliotek gäller att för dessa följande språk används inte likhetsteckentillägg utom när så anges i huvudtabellen: Svenska, danska, norska, engelska, tyska och franska, d.v.s. skolspråken. Ordböcker från ett språk till ett annat samt litteratur med fullständig parallelltext får ej likhetsteckentillägg vid central katalogisering. Enskilda bibliotek kan dock utifrån sina behov använda likhetsteckentillägg även på ovannämnda litteraturkategorier. Vid klassificering av litteratur av typ språkläroböcker, parlörer och liknande, där objektet föreligger på två språk, skall som likhetsteckentillägg väljas det språk som inte är objektets ämne, t.ex. en rysk grammatik med förklarande text på polska blir Fma.01=mc Rysk grammatik på polska.

2. Särskilda tilläggsbeteckningar

Särskilda tilläggsbeteckningar består av en punkt som följs av siffran 0 samt en eller flera andra siffror. Särskilda tilläggsbeteckningar används på huvudavdelningarna och i vissa fall underavdelningarna inom systemet för att beteckna en för ifrågavarande avdelning speciell inledning eller aspekt. I motsats till de allmänna tilläggsbeteckningarna som har samma betydelse oavsett huvudavdelning, har de speciella tilläggsbeteckningarna olika betydelse på olika avdelningar. Vid varje huvudavdelning återfinns de särskilda tilläggsbeteckningarna och anvisningar om hur de ska användas.

Avdelning N Geografi har 8 olika särskilda tilläggsbeteckningar som är:

- .01 Naturgeografi
- .02 Kulturgeografi: allmänt
- .03 Bebyggelsegeografi
- .04 Ekonomisk geografi
- .05 Historisk geografi
- .06 Politisk geografi
- .07 Reseskildringar
- .08 Resehandböcker

I avdelning F Språkvetenskap finns 32 särskilda tilläggsbeteckningar. Några av dem är:

- .00 Språkhistoria
- .01 Grammatik
- .011 Fonetik
- .02 Ordförråd, lexikologi
- .03 Namnforskning
- .04 Dialektologi
- .05 Metrik och prosodi
- .06 Stilistik och textlingvistik
- .07 Ortografi, interpunktion och förkortningar
- .08 Epigrafik och papyrologi

Under samtliga dessa (utom .05 Metrik och prosodi) finns fler indelningar (se .011 Fonetik o.s.v.) för att kunna identifiera dokumentets innehåll ytterligare. Vi kontroll av exempelvis .03 Namnforskning finner man följande instruktion under: ”Hit egennamn, ej artnamn såsom växtnamn, fågelnamn osv. Kan vid behov delas upp ytterligare med geografiskt tillägg, t ex samiska namn i Tornedalen Fue.03chz Tornedalen”. Här ser vi även exempel på ”hit...” som jag beskrev på sidan 28.

För att övergå till det som analysen ska handla om, ska jag nu presentera hur N, Geografi, och F, Språkvetenskap, är uppbyggda.

N, Geografi, är uppdelat: (Jag har valt att endast ta med ett urval, att inte gå för långt ner i hierarkierna. Dock har jag i själva undersökningen studerat alla hierarkiska nivåer.)

- Na--Nn Europa
 - Na Europa: allmänt
- Nb--Nd Norden
 - Nb Norden: allmänt
 - Nc Sverige
 - Nd Övriga Norden
 - Ne Brittiska öarna
 - Nf Mellaneuropa
 - Ng Nederländerna, Belgien och Luxemburg
 - Nh Schweiz
 - Ni Italien
 - Nj Frankrike
- Nk--Nl Iberiska halvön
 - Nk Spanien
 - Nl Portugal
 - Nm Östeuropa
 - Nn Balkanländerna

- No Asien
- Np Afrika
- Nq Amerika
 - Nqa Förenta staterna
 - Nqb Kanada
 - Nqc Mexico, Centralamerika och Västindien
 - Nqd Sydamerika
- Nr Oceanien (Australien, Nya Zeeland, Melanesien, Polynesien, Mikronesien)
- Ns Polarländerna
- Nt Oceaner och hav
- Ny Kartografi

Intressant med ovanstående är att se att exempelvis Sverige står på samma hierarkiska nivå som t.ex. Afrika. Hade skaparna av SAB-systemet det i åtanke när systemet utvecklades? Var det av anledningen att Sverige såg sig som en stor nation, eller att Afrika ansågs vara av mindre betydelse? Var det kanske så att systemet skapades med bokutbudet som grund? Min uppfattning och tro är att klassifikationssystem blir till i första hand efter bokutbudet, och att det därför kan bli lite vridet i hierarkin. Men det finns andra som hävdar motsatsen (jfr Hansson, 1996 och 1999). Liknande diskussion pågår om kvinnans placering i olika klassifikationssystem. Om det är som jag anser, att Afrika hamnade på samma hierarkiska nivå som Sverige utan större baktanke (utan p.g.a. bokutbudet), så bör man nog inte lägga så stor vikt vid det. Men om det är så att skaparna av SAB-systemet verkligen placerade Afrika (samt Amerika och Asien m.fl.) för att markera Sveriges (och Europas) ställning i världen så hamnar situationen i ett helt annat läge. Varför skulle då Sverige vilja göra så? Då jag inte kan finna någon anledning till det så tror jag att det handlar om att det på svenska bibliotek förekommer mest litteratur om och ifrån europeiska länder.

Hur står det till med likheterna med F, Språkvetenskap? Indelningen ser ut så här:

- Fb--Fr Indoeuropeiska språk
 - Fb Indoeuropeiska språk: allmänt
 - Fc Svenska
 - Fd Övriga nordiska språk
 - Fe Engelska
 - Ff Tyska
 - Fg Nederländska
- Fh--Fl Romanska språk
 - Fh Romanska språk: allmänt
 - Fi Italienska
 - Fj Franska
 - Fk Spanska
 - Fl Portugisiska
 - Fm Slaviska och baltiska språk

- Fn Keltiska språk
- Fo Grekiska och latin
- Fp--Fq Indo-iranska språk
 - Fp Indo-ariska språk
 - Fq Iranska språk
 - Fr Övriga indoeuropeiska språk
- Fs--Ft Afroasiatiska språk
 - Fs Semitiska språk
 - Ft Hamitiska språk och Tchadspråk
 - Fu Finsk-ugriska och altaiska språk
 - Fv Sino-tibetanska och austroasiatiska språk
 - Fx Övriga språk
 - Fy Konstgjorda språk
 - Få Teckenspråk

Det visar sig att de båda huvudavdelningarna N och F är liknande uppbyggda. I stort är de likadana, men om man tittar på t.ex. Nq Amerika och jämför med Fq, som logiskt borde vara Amerikansk engelska, men är Iranska språk så ser man att det finns skillnader. Anledningen till det skulle kunna vara att det ändrats med åren som gått.

Man bör dock inte lägga någon vikt vid klassen Nt Oceaner och hav; Ny Kartografi respektive Fx Övriga språk, Fy Konstgjorda språk och Få Teckenspråk, som helt förnuftsensligt inte har någon motsvarighet hos varandra.

5. Yahoo!

5.1 Historia

Om man slår upp Yahoo! i Nationalencyklopedins nätupplaga (2002-04-02), får man följande beskrivning:

Yahoo Inc., Sunny Vale, Kalifornien, pionjärföretag för systematiska sökkataloger på Internet. Namnet är härlett av "Yet Another Hierarchial Officious Oracle". Yahoo startades 1994 av två doktorander vid Stanford University, David Filo och Jerry Yang, och är fortfarande det mest anlitade sökverktyget på "nätet" med ca 20 miljoner besök per dag i december 1996. Vid börsintroduktionen 1996 blev börsvärdet på Yahoo 1,1 miljarder dollar, en uppseendeväckande siffra för ett företag vars totala intäkter – huvudsakligen från annonsörerna – under 1996 var 19 miljoner dollar.

Det är en kortfattad och överblickande sammanfattning av hur Yahoo! blev till samt dess börsvärde. Men det finns mer som är intressant om Yahoo!.

Yahoo!s schema härrör från grundarnas egna personliga behov för att bevara deras länkar organiserade och har utvecklats därifrån. Yahoo! kan ses som ett ämnesindex (Marcella och Maltby, 2000).

Yahoo! började som en studenthobby och utvecklades till ett globalt märke och har lyckats att förändra sättet som människor kommunicerar med varandra, finna och göra tillgängligt information och att handla varor. De två grundarna av Yahoo! heter David Filo och Jerry Yang och de var doktorander inom elektronik på Stanford University när de skapade sin katalog i en barrack på universitetsområdet i februari 1994. Idéen var ett försök att bringa ordning i deras personliga intressen på Internet (Svenska Yahoo!s historia, 2002-04-17). Inom kort insåg de att deras kreation började bli alltför stor och ohanterlig. De bröt då ut och skapade kataloger. När de blev för fulla, utvecklade de underkataloger. Så var kärnkonceptet till Yahoo! skapat.

Webbsidan började som "Jerry's guide to the World Wide Web", men senare konverterade Yahoo! till en anpassad databas skapad för att kunna hantera tusentals användare som nu börjat använda deras tjänst genom det snabbt växande Internetsamhället. Namnet Yahoo! är, som det står ovan, akronymen för "Yet Another Hierarchical Officious Oracle", men Filo och Yang hävdar envist att de valt det namnet

eftersom de gillade den allmänna definitionen av en "yahoo"; ohövlig, naiv, ohyfsad (Svenska Yahoo! historia, 2002-04-17). Till en början låg Yahoo! på Yangs studentdator "Akebono" medan sökmotorn fanns på Filos dator "Konishiki" – maskinerna namngavs efter legendariska sumobrottare (Internationella Yahoo!s historia, 2002-04-17).

Ganska snart upptäckte Filo och Yang att de inte var ensamman om att vilja ha en plats att hitta användbara Webbplatser. Inom kort var det hundratals människor, många av dem kom långt utanför Stanford, som använde sig av deras guide, det blev en genomströmning av lojal publik i en tätt sammansluten Internetgemenskap. Yahoo! uppnådde en miljon träffar redan på hösten 1994 och hade över hundra tusen olika användare (Internationella Yahoo!s historia, 2002-04-17). Tack vare att trafikflödet och det entusiastiska mottagandet som Yahoo! mottog, så visste Filo och Yang att de hade en potentiell affärsverksamhet i sina händer. I mars 1995 inkorporerade de affärsrörelsen och träffade dussinet Silicon Valley-samarbetspartners, alla stora kapitalägare. Till slut fick de Sequioa Capital, en välkänd, välaktad investerare som bland annat investerat i Apple Computer, Atari, Oracle och Cisco Systems. De gick in och finansierade Yahoo! i april 1995 med en inledande summa på nästan \$ 2 000 000 (Internationella Yahoo!s historia, 2002-04-17). Ungefär samtidigt erbjöd skaparen av Netscape Communications, Marc Andressen, Filo och Yang att flytta sina filer till de kraftigare datorerna som fanns på Netscape. Detta innebar att Stanford Universitys datanätverk kunde återgå till sitt normala läge och båda parter tjänade på flytten (Svenska Yahoo!s historia, 2002-04-17).

Filo och Yang insåg genast att deras företag hade potentialen att växa väldigt fort, så de började leta efter en ledning till företaget. De anlätade Tim Koogle som verkställande direktör, en veteran inom området med bland annat Motorola och alumn på Stanfords elektronikavdelning att skryta med, samt Jeffery Mallet, grundare av Novells WordPerfect. På hösten 1995 säkerställde de tillsammans ytterligare inkomst, denna gång från Reuters Ltd. och Softbank. I april 1996 lanserade Yahoo! ett mycket framgångsrikt IPO (Intellectual Property Owners Association) med totalt 49 anställda (Internationella Yahoo!s historia, 2002-04-17).

I dag är Yahoo! Inc. ledande inom global Internetkommunikation, handel och mediaföretag och erbjuder ett omfattande nätverk av service till mer än 237 miljoner individer varje månad världen över. Det är de dominerande på i världen. Som förste Onlinenavigeringsguide till webben är Yahoo! ledande inom trafik, reklam, hushåll och affärer som når ut till användare. Företaget erbjuder också Onlineaffärsverksamhet och företagsamhet som är designad för att förhöja produktiviteten och webbnärvaro för Yahoo!s kunder. Yahoo! innehåller organiserad information på tiotusentals datorer kopplade till Internet. Nyhetsbyrån San José Mercury uttalade sig nyligen och sa att "Yahoo! är närmast att jämföra med Carl von Linnés skapelser, 1700-tals botanikern vars system organiserade den naturliga världen" (Internationella Yahoo!s historia, 2002-04-17).

Yahoo! Sverige lanserades den 3 november 1997. Tjänsten ska vara anpassad för svenska förhållanden och framställer dig som ett navigationsverktyg som från ett svenskt

perspektiv presenterar den mängd information som finns på Internet. Söktjänsten hänvisar enbart till digitala objekt med svenskspråkigt innehåll och målsättningen är att vara den mest heltäckande söktjänsten inom detta område (Nyrinder och Parnefjord, 1998).

Numera finns Yahoo! i följande länder (förutom Sverige):

- EUROPA: Danmark, Frankrike, Grekland, Italien, Norge, Spanien, Storbritannien, Irland och Tyskland.
- ASIEN & OCEANIEN: Australien, Nya Zeeland, Hong Kong, Indien, Japan, Kina, Korea, Singapore och Taiwan.
- AMERIKA: Argentina, Brasilien, Kanada, USA och Mexico.

5.2 Uppbyggnad

Mina jämförelsekriterier är:

- Hur är systemet i stort uppbyggt?
 - Hur är Geografi uppbyggt?
 - Hur är Språkvetenskap uppbyggt?
- Är systemet flexibelt?
- Finns likheten emellan de aktuella avdelningarna?

I www-termer kommer kataloger från ensidiga listor (list of links) som är hierarkiskt organiserade och krossrefererade strukturer. Yahoo! är ett gott exempel på ett informellt, icke-traditionellt klassifikationssystem (Marcella och Maltby, 2000). Yahoo!s schema emanerar från grundarnas egna personliga behov för att bevara deras länkar organiserade och har utvecklats därifrån.

Yahoo! Sverige omfattade till en början mer än 12 000 länkar (Nyrinder och Parnefjord, 1998). Användare av Yahoo! får ge tips och idéer om vilka länkar som de tycker ska finnas med, men det är redaktionen som kontrollerar webbsidorna och bestämmer huruvida de ska finnas med i Yahoo! eller inte. Det finns goda möjligheter till browsing eftersom alla klasser i Yahoo! är sammanlänkade. Som komplement till den möjligheten finns det en indexbaserad sökfunktion som möjliggör sökning i antingen den valda klassen eller i hela Yahoo! (Nyrinder och Parnefjord, 1998). Yahoo!s ämnehierarki är indelat i 14 huvudavdelningar och de motsvarar huvudavdelningarna som finns i internationella Yahoo!. Samtliga huvudavdelningar befinner sig på metanivå, vilket innebär att de anses alltför generella för att kunna innefatta några dokument med detta ämnesinnehåll. Huvudklasserna är:

- Datorer och Internet
- Hälsa och sjukvård

- Konst och kultur
- Naturvetenskap och teknik
- Nyheter och media
- Näringsliv och ekonomi
- Nöje
- Politik och förvaltning
- Referensverk
- Regionalt
- Samhälle och kulturer
- Samhällsvetenskap
- Sport och fritid
- Utbildning

Det är alltså först på den andra nivån i den ämnehierarkiska strukturen som länkar till dokument finns. Den aktuella ingången i ämnehierarkin samt dess överordnade klass/er visas alltid högst upp på sidan, klasserna åtskiljda med kolontecken. På så sätt ser användaren lätt var denne befinner sig i hierarkin. Man kan dessutom klicka på klasserna, vilket gör det snabbt och lätt att förflytta sig i hierarkin. Nedanför klasserna och den hierarkiska ordningen återfinns namnet på klassen och under den samlas dokument som har ett översiktligt innehåll, alternativt en samling länkar inom den berörda klassen. Liknande klasser är återkommande under flera klasser i Yahoo!s ämnehierarki. Bredvid klasserna står det siffror och de representerar antalet poster som finns under respektive klass samt eventuellt underordnade klasser. Dubbelklassificerade dokument inkluderas inte i talet. Om en klass har dubbelklassifikation indikeras det genom tecknet @. Om man klickar på en klass med @ som avslutande tecken hänvisas man till en annan klass. På så sätt får man dessutom tips på liknande, relaterande ämnen som kan vara av intresse. Dubbelklassificering är dessutom synnerligen användbart då ett elektroniskt dokument ofta behandlar flera olika ämnen. Dessutom underlättar det för användaren att orientera sig i ämnehierarkin (Nyrinder och Parnefjord, 1998).

Nedanför de underordnade klasserna finner man poster som faller under den aktuella klassen. Uppgifterna som lämnats till Yahoo! samt de uppgifter som katalogisatören ger är titel och en kort beskrivning av dess innehåll. Titeln fungerar som länk till dokumentet. Om användaren inte finner utbudet i den svenska versionen av Yahoo! tillfredsställande så finns motsvarande klasser även på internationella Yahoo!.

I Yahoo!s system kan man med enkelhet tillfoga eller ta bort klasser om så behövs. I och med att det inte har någon notation lämnar det inte samma tomhet som antagligen skulle uppstå vid borttagande av en klass i till exempel SAB-systemet. På samma sätt behöver det inte bli lika besvärligt att tillfoga klasser.

Yahoo! försöker att ha ett så allmänt system som möjligt så att många användare kan förstå det och kunna använda det. I och med att Yahoo! är en kommersiell tjänst som är beroende av sina användare så måste det vara på det viset för att de ska kunna ha några

intäkter. Användarvänligheten i söktjänsten ska därför, enligt Nyrinder och Parnefjord (1998), betraktas som ett exempel på kommersialismens positiva inverkningsar.

Eftersom jag bestämt mig för att titta närmare på Geografi och Språkvetenskap (Regionalt och Språk (som är en underklass till Samhällsvetenskap) som de heter i Yahoo!), så kommer jag att koncentrera undersökningen till dessa klasser. Jag börjar med en redogörelse för hur indelningarna ser ut i *Regionalt*:

- Orter@
- Kommuner@
- Län@
- Regioner och kontinenter
- Länder
- Sjöar och vattendrag@
- Öar@

För att exemplifiera så väljer jag *Regioner och kontinenter* som är indelat i:

- Afrika
- Antarktis
- Arktis
- Asien
- Europa
- Latinamerika
- Mellanöstern
- Nordamerika
- Oceanien
- Västindien

Vidare är dessa *regioner och kontinenter* indelade i:

Afrika 18 stycken
Antarktis 1 stycken
Arktis 1 stycken
Asien 24 stycken
Europa 153 stycken
Latinamerika 27 stycken
Mellanöstern 8 stycken
Nordamerika 4 stycken
Oceanien 5 stycken
Västindien 5 stycken

Europa är indelat i 5 underavdelningar som är:

Baltikum
Central- och Östeuropa
Europeiska unionen (EU)
Evenemang
Norden

Om man därefter klickar på *Norden* så kommer klassen *Länder och autonoma områden* upp, men även (en bit nedanför) återfinns *Nordisk mytologi@* och *Öresundsregionen@*. Om man klickar på *Nordisk mytologi@* hamnar man i *Samhälle och kulturer > Mytologi och folklöre* i ämneshierarkin. Klickar man på *Öresundsregionen@* hamnar man i *Regionalt > Länder > Sverige > Län > Skåne län > Öresundsregionen*. Detta innebär alltså att man, vid dubbelklassning, kan hamna antingen i den klassen man håller på i eller i en helt annan klass. Eftersom Yahoo! inte har någon notation så är det inga problem att ha det på detta sätt.

Som jag skrev i kapitel 2.3 uttrycker Graubelle (1998, s. 20) två huvudfunktioner som ett klassifikationssystem har:

- att sammanföra ämnesmässigt liknande litteratur, samt
- att uttrycka ett dokumentets ämne så specifikt som möjligt.

Detta tycker jag stämmer bra överens med vad jag funnit hos Yahoo!. Eftersom Yahoo! är ett elektroniskt klassifikationssystem, så fungerar dubbelklassificering väldigt bra. Att ”sammanföra ämnesmässigt liknade litteratur” blir enkelt eftersom dubbelklassificering kan användas i den utsträckning som den kan i och med den elektroniska fördel som den har.

För att komma till språkindelningen, motsvarande den i SAB-systemet, klickar man på *Samhällsvetenskap och humaniora* och därefter på *Lingvistik och språk* och under den rubriken finner man *Specifika språk*. Först därefter kommer man till *Språk*, och följande finns:

- Arabiska
- Danska
- Engelska
- Finska
- Franska
- Grekiska
- Hebreiska
- Isländska
- Italienska
- Japanska
- Kinesiska
- Kroatiska

- Latin
- Nederländska
- Norska
- Polska
- Portugisiska
- Ryska
- Spanska
- Svenska
- Tjeckiska
- Tyska

Det är alltså inte lika många olika språk som i SAB-systemet, men de räcker för Yahoo!'s utbud. Och skulle det behövas några fler språk, är det som sagt enkelt att lägga till en ny klass.

När man finner dubbelklassificerade klasser i Yahoo! är det enkelt att hamna i en annan avdelning än den man var i. Det underlättar för de användare som inte riktigt vet var de ska leta i systemet. Det förenklar även för de användare som vet vad de vill ha och var de kan finna det, då de får nya uppslag till sökvägar för att finna det sökta. Man förflyttas i sidled i systemet, något som inte är varken tillåtet eller genomförbart enligt traditionella klassifikationsregler.

6. Analys och resultat

”Att analysera något är i en allmän betydelse att identifiera och undersöka dess komponenter. I olika slags textanalyser handlar det också om att urskilja och undersöka olika delar av texten ...” (Bergström och Boréus, 2000, s. 19).

Mina frågeställningar är:

- Hur har systemen uppkommit?
- Hur är Geografiavdelningen utformad i SAB-systemet?
 - I Yahoo!?
- Hur är avdelningen Språkvetenskap utformad i SAB-systemet?
 - I Yahoo!?
- Finns relationen mellan Geografi och Språkvetenskap även i Yahoo!?
- Vad är det för huvudskillnader mellan systemen?
- Vilka är de största likheterna?

Jämförelsekriterierna jag ställt upp är:

- Hur är systemet i stort uppbyggt?
 - Hur är Geografi uppbyggt?
 - Hur är Språkvetenskap uppbyggt?
- Är systemet flexibelt?
- Finns likheten emellan de aktuella avdelningarna?

Hur har de båda systemen uppkommit?

SAB-systemet är starkt präglad av det samhälle som det uppkommit i. Systemet växte fram ur ett Sverige vars tankar och samhällssyn styrde det till att bli utformat på det vis det blev. Under många år såg man i Sverige behovet av att ha ett väl fungerande system på de bibliotek som då fanns. Många idéer slogs samman och flera år av klassifikationsforskning och diskussioner ledde till att SAB, Sveriges Allmänna Biblioteksförening, bildades, en kompetent grupp av människor som arbetade fram systemet som har visat sig fungera mycket bra på de svenska folkbiblioteken.

Yahoo! däremot utvecklades efter två studenters (inte inom Biblioteks- och Informationsvetenskap!) tycke och smak. Yahoo! blev till för att två studenter ville ha ordning på sina favoritlänkar på Internet. När det blev för många länkar och alltför rörigt bland dem, bestämde de sig för att ordna länkarna hierarkiskt. Vad de då inte visste var att det skulle komma att bli ett av världens mest använda Internetklassifikationssystem.

Hur är geografiavdelningen utformad i SAB-systemet?

I SAB-systemet är alla avdelningar hierarkiskt ordnade. Systemet visar systematiska relationer i och med notation. SAB-systemet består av en systematisk del och ett ämnesordsregister. SAB-systemets systematiska del består av 25 huvudavdelningar, som i sin tur är uppdelade i underavdelningar, som oftast är vidareindelade i ytterligare underavdelningar. Det går också att lägga till allmänna och/eller särskilda tilläggsbeteckningar, vilket gör SAB-systemet flexibelt. Geografiavdelningen är uppbyggd med utgångspunkt i Europa. Därefter kommer länder och världsdelar efter geografiskt avstånd från Sverige. På samma hierarkiska nivå, nämligen den andra, förekommer en del länder och en del världsdelar. Även Kartografi är på samma nivå som de tidigare nämnda.

Hur är geografiavdelningen utformad i Yahoo!?

Yahoo!s ämnehierarki är indelad i 14 huvudklasser som alla befinner sig på metanivå, d.v.s. att de anses för generella för att kunna innefatta några dokument med detta ämnesinnehåll. Med andra ord är det först på den andra hierarkiska nivån som länkar till dokument återfinns. Yahoo!s motsvarighet till SAB-systemets Geografi heter Regionalt och är indelat på ett helt annat sätt än Geografi. På nivån under Regionalt finner man Orter@, Kommuner@, Län@, Regioner och kontinenter, Länder, Sjöar och vattendrag@ samt Öar@. Eftersom kategorier med @ bakom sig betyder att de är dubbelklassificerade så kan man vid första anblicken tro och tycka att det egentligen bara är Regioner och kontinenter samt Länder som är representabla på nivån under Regionalt. Mer om det under rubriken Sammanfattning och resultat.

Hur är avdelningen Språkvetenskap utformad i SAB-systemet?

När SAB-systemet skapades utformades vissa avdelningar vägledande för andra. Språkvetenskap ligger till grund för bl.a. Geografi. Således har även Språkvetenskap sin utgångspunkt i Sverige, alltså svenska. Därefter kommer språk som geografiskt är närliggande Sverige, för att avslutningsvis handla om Konstgjorda språk och Teckenspråk.

Hur är avdelningen Språkvetenskap utformad i Yahoo!?

I Yahoo! heter språkvetenskap Lingvistik och språk och är inte en av Yahoo!s 14 huvudavdelningar. I stället ligger den under *Samhällsvetenskap och humaniora*. Men för att komma till de olika språken måste man gå via *Språk* och först därefter kan man klicka på *Specifika språk* och hamna "rätt".

Finns relationen mellan Geografi och Språkvetenskap även i Yahoo!?

Att relationen mellan Geografi och Språkvetenskap är tydlig i SAB-systemet har jag redan påvisat vid på flertal ställen. Men finns samma koppling i Yahoo!/? Svaret måste därför bli nej. Om man inte väljer att se den alfabetiska indelningen som likvärdig relation i de båda avdelningarna, för i sådana fall kan man svara "ja" på den frågan. Det känns dock ganska naivt och det känns att man inte har någon teoretisk förankring i det uttalandet. Därför är svaret nej på frågan om relationen mellan *Regioner* och *Språk* även finns i Yahoo!.

Vad är det för huvudskillnader mellan systemen?

En stor skillnad som syns med blotta ögat är att SAB-systemet är i tryckt form, medan Yahoo! är helt elektroniskt. Detta medför bl.a. att för att återfinna dokument i SAB-systemet, krävs det att man själv går till biblioteket och använder dokumentet. Vid användning av Yahoo! däremot är dokumentet endast en knapptryckning bort. En annan skillnad är att SAB-systemet har signum, dock inte Yahoo!. Att SAB-systemet har signum är mycket praktiskt då det är skapat för att användas i bibliotek och sedermera för att placera de klassificerade dokumenten på hyllor. Yahoo! har ju inte det problemet då det är ett elektroniskt system och kan därför ha dokumenten direkt i klasserna. Att ha notation i Yahoo! skulle nog endast försvåra systemet och röra till det. Yahoo! är till för användaren och det är tänkt att alla besökare av webbsidan ska kunna använda systemet. Med SAB-systemet är det en annan sak då det är skapat av bibliotekarier för bibliotekarier. Om bibliotekarierna förstår logiken så kan de hjälpa biblioteksbesökarna med att hitta det de söker. På Yahoo! finns ingen fysisk person att fråga och därför är det essentiellt att det är enkelt för användaren.

SAB-systemet har 25 huvudavdelningar och det går att klassificera på var och en av dem, och samtliga underklasser. Yahoo! har endast 14 huvudklasser och det går inte att klassificera in dokument på någon av dem, utan det är först på nästa hierarkiska nivå som detta är möjligt. På grund av ovanstående så är inte Språkvetenskap en huvudklass i Yahoo!, utan den heter *Lingvistik och språk* och ligger under huvudklassen *Samhällsvetenskap och humaniora*. I SAB-systemet däremot, är språkvetenskap en

huvudklass. Det blir ju därför möjligt att i Yahoo! klassificera på *Lingvistik och språk* och då blir det ju ingen skillnad från SAB-systemet vad det anbelangar. De båda systemen är hierarkiskt uppbyggda, men på väldigt olika sätt. Som jag tidigare nämnt kan man i Yahoo! förflytta sig sidledes i systemet. SAB-systemet utgår ifrån svensk synvinkel och har därför Sverige, Norden och Europa först. Yahoo! följer strikt alfabetisk ordning både vad gäller huvud- och underavdelningarna. SAB-systemets ordning på huvudavdelningarna härstammar från föregångssystemen som fanns i Sverige under 1800-talet och tidigt 1900-tal.

Vilka är de största likheterna?

Liksom SAB-systemet är Yahoo! hierarkiskt uppbyggt. Det medför att klassifikationssystemen är ganska enkla att hitta i. Yahoo! är väl anpassat till de användare de har och är därför lättförståeligt uppbyggt. Möjlighet till dubbelklassifikation finns även hos de båda, i SAB-systemet genom dubbla notationer och i Yahoo! visas det genom @. För Yahoo!s användare är det mycket användbart då de kanske inte riktigt själva kan placera in ämnet på det de söker. De kan då finna samma dokument under flera ställen. För både klassifikatören och användaren är det att föredra att kunna dubbelklassificera när man handskas med multidisciplinära dokument. I SAB-systemet syns det att det är dubbelklassificerat på notationskoden och i Yahoo! syns det genom tecknet @. I fysiska bibliotek när man ska inpassa en bok går det endast att placera den på ett ställe, medan man när man har det elektroniskt har goda möjligheter att ha tillgång till det på flera ställen i systemet.

6.1 Sammanfattning och resultat

SAB-systemet och Yahoo! har olika bakgrunder. När SAB-systemet skapades satte sig en grupp inom området utbildade människor ner för att arbeta igenom äldre klassifikationssystem och skapa ett nytt. Det har räckt i hundra år, så nog lyckades de alltid! Yahoo! skapades av två manliga studenter under en begränsad period och växte snabbt. För dess ändamål fungerar det mycket bra.

Att SAB-systemet och Yahoo! är två väldigt olika system visste jag redan innan. Men nu, efter grundliga studier av de båda klassifikationssystemen, inser jag att det är otroliga skillnader. Dock också många likheter! Om man trycker ut Yahoo! till pappersform skulle man få ett stort och invecklat system som skulle vara mycket svåröverskådligt. Att ha ett klassifikationssystem utan notation är så gott som en omöjlighet i tryckt form. Men att ha det elektroniskt fungerar alldeles utmärkt, och det skulle nog snarare få motsatt effekt att ha notation i ett system som Yahoo!. Det är ändå enkelt att se var i hierarkin man befinner sig eftersom det står överst på den aktuella sidan. När SAB-systemet skapades var det

först och främst till för bibliotekarier och därför är det inte speciellt användarvänligt. Det är inte, och har aldrig varit, kommersiellt, så sådana aspekter fanns aldrig med. Dock utarbetades vissa delar av SAB-systemet väldigt logiskt. Till exempel är avdelningen Språkvetenskap och Geografi utformade på liknande sätt. De bygger på samma principer med Sverige som utgångspunkt. Yahoo! är däremot alfabetiskt ordnat rakt igenom. Eftersom Yahoo! är ett system som är gjort för dess användare, finns till för dess användare och existerar tack vare dess användare, så är det en fördel att dess hierarkier är alfabetiskt ordnade. På Yahoo! får man som användare klara sig själv och därför är det av högsta vikt att det är ett enkelt system. Annars finner användare en annan webbplats. För det finns andra att tillgå.

Eftersom Yahoo! är alfabetiskt filerat så skulle man krasst kunna säga att relationer finns mellan avdelningarna i systemet. Men om man tittar på relationerna som existerar i SAB-systemet vore det blamage att även kalla de relationer som finns i Yahoo! för just relationer. Detta eftersom relationerna i SAB-systemet är väl genomtänkta och utformade att vara logiska. Förvisso är det logiskt att ha det alfabetiskt i Yahoo!'s fall, men det är på ett helt annat plan.

Eftersom klassifikationssystemen är så olika varandra, de är inte ens på samma nivå vad gäller klassifikation enligt Hjørland (se kapitel 2.2), så är det att förvänta sig olikheter mellan systemen. En av dessa olikheter är att den översta nivån i Yahoo! är en så kallad metanivå, vilket innebär att det inte går att klassificera in dokument där. Motsvarande i SAB-systemet hade varit att man inte kunde klassificera på någon av de 25 huvudavdelningarna, utan att man vore tvungen att finna en passande klass på en lägre hierarkisk nivå. Eftersom SAB-systemet har 11 fler huvudavdelningar än Yahoo! så finner jag det inte konstigt att det är genomförbart att klassificera på huvudavdelningarna i SAB-systemet. Om det inte skulle fungera att göra så, så vore SAB tvungna att arbeta fram fler underklasser till de 25 huvudavdelningarna i SAB-systemet. Detta på grund av att man inte bör klassificera längre än nödvändigt, alltså, om man inte kan finna en avdelning under den hierarkiska nivån man letar i, bör man inte ta en annan klass, som kanske inte passar så bra, bara för att den går längre ner i hierarkin. Man bör då i stället klassificera på den högre hierarkiska nivån och alltså sätta ett mer allmänt ämne till dokumentet.

I båda systemen är dubbelklassificering genomförbart. I SAB-systemet dubbelklassificerar man för att dokumentet är multidisciplinärt, det går inte att sätta ett ämne på det aktuella dokumentet. Man sätter då två (eller flera) olika notationer på dokumentet. När man dubbelklassificerar i Yahoo! markerar man det med @. Intressant är att i Yahoo! dubbelklassificerar de även inom samma avdelning. Till exempel Län, som återfinns under Regionalt som Län@, finns under Regionalt > Länder > Sverige som den egna klassen. Det tyder på att Yahoo! är väl utarbetat eftersom @ även finns inom samma huvudavdelning. Eftersom Yahoo! är elektroniskt så är det inga problem att sammanföra ämnesmässigt liknande litteratur (Graubelle, 1998). I SAB-systemet är det på liknande sätt då man kan finna dokument som är klassificerade inom samma huvudavdelning. Som

exempel kan ges ”Fransk romankonst under senare delen av 1800-talet”⁵ som klassificeras Gj.01 [Gj.47] Litteraturvetenskap: fransk: romaner och noveller [Litteraturvetenskap: fransk: 1870-1900].

I och med ovanstående exempel kommer jag in på tilläggstalen i SAB-systemet. Här ser vi exempel på SAB-systemets flexibilitet och samtidigt stabilitet. .01 är en särskild tilläggsbeteckning som endast i den här betydelsen kan användas på G, medan .47 är en allmän tilläggsbeteckning som är hämtad från K Historia, men som även står med som riktlinje under G Litteraturvetenskap.

Eftersom Yahoo!s hierarkier inte är betygda med signum är det relativt problemfritt att tillfoga och stryka klasser. Detsamma går inte att genomföra lika smärtfritt i SAB-systemet då hela avdelningen kan komma att bli tvungen att göras om. Ibland placeras litteratur som inte logiskt hör hemma på en avdelning av praktiska skäl med liknande litteratur i SAB-systemet. Då kan anmärkningen ”hit även...” stå med och betyder oftast då att likartad litteratur förs till avdelningen trots olika bedömningsgrunder.

Syftet med den här uppsatsen var att finna skillnader och likheter i två helt olika system. Till min hjälp ställde jag upp några jämförelsekriterier som valdes ut efter det att frågeställningarna var klara och formulerade. Det jag kommit fram till är att trots att systemen har väldigt olika bakgrund och är uppbyggda på olika kriterier så fungerar de på liknande sätt. Båda är hierarkiskt ordnade, men på olika sätt. I Yahoo! kan man tala om sidledes förflyttning i systemet, något som inte alls är tänkbart i SAB-systemet.

Genom att studera Andresén och Anneflods magisteruppsats från 2002 fick jag se andra synvinklar på det här med Internetklassifikation. De undersöker om befintliga bibliografiska traditionella klassifikationssystem kan användas på webben, och kommer fram till att det inte skulle gå att använda dem rakt av, utan att de först måste webbanpassas. Det håller jag med om, och det resultat jag fått fram av min undersökning pekar också på det.

⁵ Exemplet är taget ur Berntsson, 1997, s. 43.

7. Sammanfattning

Den här uppsatsen handlar om traditionell klassifikation och Internetklassifikation. Uppsatsens syfte är att se på skillnaderna och likheterna mellan SAB-systemet och Yahoo!'s system. I uppsatsen belyser jag följande frågeställningar:

- Hur har systemen uppkommit?
- Hur är avdelningen för Geografi utformad i SAB-systemet?
- Hur är avdelningen för Regionalt utformad i Yahoo!?
- Hur är avdelningen för Språkvetenskap utformad i SAB-systemet?
- Hur är avdelningen för Lingvistik och språk utformad i Yahoo!?
- Finns relationen mellan Geografi och Språkvetenskap även i Yahoo!?
- Vad är det för huvudskillnader mellan systemen?
- Vilka är de största likheterna?

Jag ger en allmän överblick på vad klassifikationsteori är och exemplifierar med olika forskares syn på klassifikation. Därefter beskriver jag olika typer av klassifikationssystem; enumerativa och facetterade. Sedan sammanfattar jag det och förankrar teorierna i klassifikationssystemen som är aktuella för min analys.

Nästa steg i uppsatsen är att redogöra metoden. Som så vanligt är inom Biblioteks- och Informationsvetenskapliga forskningar så finns det inte en renodlad metod som är helt och hållet användbar i detta sammanhang. Jag valde ändå att kalla min metod för komparativ innehållsanalys. Det är lite problematiskt att göra det då innehållsanalys ofta förknippas med kvantitativa analyser. Men det gick ändå att applicera metoden på min uppsats.

För att kunna göra en omfattande analys av delar ur två system ansåg jag det viktigt att redogöra för bakgrunden, historien bakom, systemens uppkomst och dess utvecklingar. Eftersom systemen har så olika bakgrunder valde jag att ha det som två skilda kapitel. Dessutom är det oundgängligt att klargöra även för de båda systemens uppbyggnad i stort, samt de aktuella avdelningarnas uppbyggnad mer utförligt. Till min hjälp ställde jag upp några jämförelsekriterier:

- Hur är systemet i stort uppbyggt?
 - Hur är Geografi uppbyggt?
 - Hur är Språkvetenskap uppbyggt?
- Är systemet flexibelt?
- Finns likheten emellan de aktuella avdelningarna?

Kriterierna ställdes upp efter frågeställningarna och de kunskapsbrister jag kunnat skönja ur relevant litteratur.

En svårighet med att göra en analys av det här slaget är att det bara finns en sorts klassifikationsteori att tillgå; den traditionella. SAB-systemet är byggt på den, dock inte Yahoo!. Men trots det så gick det att tillämpa den teorin även på Yahoo! Klassifikationsteori baseras på gamla traditioner, men har ändå följt med i utvecklingen och eftersom Yahoo! är ett väldigt flexibelt system så var det inte så problematiskt att applicera teorierna på systemet.

Därefter analyseras de båda systemen och diskuteras med utgångspunkt i frågeställningarna. Resultatet av studien visar att likheter och skillnader systemen emellan inte är någon överraskning. Tvärt om var det väntat att frambringa de resultat jag fick.

Referenser

Tryckta källor

- Aluri, R., Kemp, D. A., Boll, J. J. (1991). *Subject analysis in online catalogs*. Englewood, Colorado: Libraries Unlimited 1991.
- Andresén, L., Anneflod, L. (2002). *Klassifikationssystem på webben – Traditionella och nya*. Borås: Högskolan i Borås: Institutionen Bibliotekshögskolan. 2002:15.
- Beghtol, C (1998). *Knowledge domains: Multidisciplinary and bibliographic classification systems*. Knowledge organization 25 (1998) No.1/No.2. Frankfurt: INDEKS.
- Benito, M. (2001). *Kunskapsorganisation: En introduktion till katalogisering, klassifikation och indexering*. Borås: Taranco.
- Bergström, G., Boréus, K. (2000). *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Berntsson, G. (1997). *Klassifikation enligt SAB-systemet: Ett läromedel*. Borås: Taranco.
- Cleveland, D., Cleveland, A. (1990). *Introduction to indexing and abstracting*. Englewood, Colorado: Libraries Unlimited 1990.
- Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken – För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (1981). *Klassifikationsfrågor: Rapport från DFI:s arbetsgrupp*. Stockholm: DFI.
- Graubelle, H. (1998). *Klassifikationsteori*. Köpenhamn: Danmarks Biblioteksskole 1998.
- Hansson, J. (1996). *Tillblivelsen av "Klassifikationssystem för svenska bibliotek"*. Borås: Valfrid.
- Hansson, J. (1999). *Klassifikation bibliotek och, samhälle: En kritisk hermeneutisk studie av "Klassifikationssystem för svenska bibliotek"*. Borås: Valfrid.
- Hjørland, B. (1997). *Information seeking and subject representation: An activitytheoretical approach to information science*. Westport, Conn.: Greenwood Press.

Hjørland, B., Albrechtsen, H. (1999). *An analysis of some trends in classification research*. Knowledge organisation 26 (1999) No.3.

Klassifikationssystem för svenska bibliotek (1997). SAB:s kommitté för katalogisering och klassifikation. Klassifikationsgruppen. Lund: Bibliotekstjänst.

Marcella, R., Maltby, A. (2000). *Classification and the Internet*. The future of classification. Aldershot: Gower.

Nyrinder, C., Parnefjord, J. (1998). *Att klassificera webben: En litteraturstudie om användning av klassifikationssystem i söktjänster*. Borås: Högskolan i Borås, Institutionen Bibliotekshögskolan. 1998:28.

Rowley, J., Farrow, J. (2000). *Organizing knowledge: An introduction to managing access information*. Aldershot: Gower.

Elektroniska källor

Avd. för allmänmedicin informerar om forskningsmetodik (2002-06-10)

URL: <http://www.infovoice.se/fou/bok/10000003.htm>

Internationella Yahoo!

URL: <http://www.yahoo.com>

Internationella Yahoo!'s historia (2002-04-17)

URL: <http://docs.yahoo.com/info/misc/history.html>

Nationalencyklopedin (2002-04-02) om Yahoo!

URL: http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=A378406

Nationalencyklopedin (200-04-16) om nationalbibliografi

URL: http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=267227

Svenska Yahoo!

URL: <http://www.yahoo.se>

Svenska Yahoo!'s historia

URL: <http://se.docs.yahoo.com/pr/history.html> (2002-04-17)